

UiT Norges arktiske universitet

Det juridiske fakultet

Løssøreerverters rettsvern mot selgers kreditorer

En vurdering av adgangen til å gjøre unntak fra hovedregelen om rådighetsfratakelse for bestemte typer av løssøreerverv

Alexander Apeland

Masteroppgave i rettsvitenskap, JUR-3902, mai 2023

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	1
1.1	Tema og problemstilling	1
1.2	Ordforklaringer.....	2
1.2.1	Rettsvern og rettsvernsakt	2
1.2.2	Kreditor, kreditorbeslag, debitor	2
1.3	Aktualitet.....	2
1.4	Metode.....	3
1.5	Avgrensing	5
1.6	Den videre fremstillingen.....	6
2	Hovedregelen om kreditors beslagsrett	6
3	Formål og hensyn	8
3.1	Hindre kreditorsvik	8
3.2	Notoritet	8
3.3	Publisitet.....	9
3.4	Rettstekniske hensyn	10
3.5	Koherens.....	11
4	Hovedregelen om rettsvern for alminnelig løssøre.....	12
4.1	Rådighetsfratakelse – den alminnelige rettsvernsakten	12
4.2	Aurstad maskin-dommen	13
5	Unntak fra hovedregelen om rådighetsfratakelse.....	14
5.1	Overordnet om unntaksadgangen – vilkår for unntak	15
5.1.1	Unntak må gjelde en bestemt kontraktstype	17
5.1.2	Faren for kreditorsvik må være liten	17
5.1.3	Gode grunner må tale for at rådighetsfratakelse ikke kreves	19
5.2	Interesselæren.....	21
5.2.1	Overordnet om interesselæren.....	21

5.2.2	Tilleggsytelser	22
5.2.3	Faren for kreditorsvik	23
5.2.4	Taler gode grunner for at rådighetsfratakelse ikke kreves	24
5.2.5	Konklusjon	25
5.3	Større tilvirkningskontrakter	26
5.3.1	Overordnet om unntak for større tilvirkningskontrakter	26
5.3.2	Når er en tilvirkningskontrakt «større»	27
5.3.3	Faren for kreditorsvik	28
5.3.4	Taler gode grunner for at rådighetsfratakelse ikke kreves	29
5.3.5	Konklusjon	31
5.4	Forbrukerkjøp	31
5.4.1	Overordnet om unntak for forbrukerkjøp	32
5.4.2	Faren for kreditorsvik	33
5.4.3	Taler gode grunner for at rådighetsfratakelse ikke kreves	36
5.4.4	Konklusjon	39
5.5	Fisjon	40
5.5.1	Overordnet om unntak for fisjon	40
5.5.2	Aksjeloven §§ 3-8 og 3-9 ved fisjon	42
5.5.3	Faren for kreditorsvik	44
5.5.4	Taler gode grunner for at rådighetsfratakelse ikke kreves	50
5.5.5	Konklusjon	54
6	Kildeliste	56

1 Innledning

1.1 Tema og problemstilling

Avhandlingens tema er hvordan en løssøreerverver etablerer rettsvern mot beslag fra selgers kreditorer, i løssøre som ikke kan registreres i et realregister.¹ Formuleringen «løssøre som ikke kan registreres i et realregister» er noe tungvint. Betegnelsen «løssøre» eller «alminnelig løssøre» vil dermed benyttes i den videre fremstillingen.

Med uttrykket «hvordan» i avhandlingens tema, menes om en erverver – suksessor – som forskuddsbetaler for, eller på annen måte erverver løssøre, har rettsvern mot beslag fra selgers kreditorer, uten å utføre den rettsvernsakt som kreves etter hovedregelen.² Begrepet «forskuddsbetaling» vil her benyttes om de tilfeller der kjøper ikke får rådighet over det ervervede løssøret, samtidig som betaling ytes.

Hovedregelen er at erverver har rettsvern når selger fratras muligheten til å råde fysisk over løssøret.³ Utgangspunktet er at den rettsstiftelse erververen utleder fra avhender, først står seg overfor beslag fra avhenderens kreditorer, når løssøret er overlevert til erververen, eller på annen måte fratras avhenderens besittelse.⁴ Kravet om overlevering eller rådighetsfratakelse utgjør etter dette den alminnelige rettsvernsakten for løssøre.

Avhandlingens problemstilling er om bestemte typetilfeller av løssøreerverv kan unntas fra hovedregelen om rådighetsfratakelse, slik at rettsstiftelsen til løssøreerverver, er vernet mot beslag fra selgers kreditorer, uten å utføre rettsvernsakten. De typetilfellene avhandlingen vil ta for seg er: interesselæren, større tilvirkningskontrakter, forbrukerkjøp og fisjon.

Dersom erververen har rettsvern uten å utføre rettsvernsakten, vil det innebære en innskrenkning av kreditors beslagsrett, i formuesgoder som er på vei ut av skyldnerens formuessfære.

¹ Berg: *Beslagsretten* s. 381.

² Falkanger og Falkanger: *Tingsrett* s. 596-597.

³ HR-2021-2248-A avsnitt 68, jf. punkt 4.1.

⁴ Dekningsloven 08. juni 1984 nr. 59 (dekl.) §§ 2-2, jf. NOU 1972:20 s. 255.

1.2 Ordforklaringer

1.2.1 Rettsvern og rettsvernsakt

Med «rettsvern» menes i denne avhandlingen «kjøpers vern mot selgerens kreditorer».⁵ Rettsvern er i tillegg til kravet om at det må foreligge en reell, gyldig og endelig avtale, en forutsetning for at kjøpers rett til løsøre, skal stå seg overfor kreditors yngre og konkurrerende rettsstiftelse i samme formuesgode.⁶ Ved å etablere rettsvern får altså erververen beskyttelse mot at selgers kreditorer ekstingverer erververens eldre rett til løsøret.⁷ Videre er «rettsvernsakt» den handling løsøreerverver som hovedregel må utføre, for å ha rettsvern.⁸

1.2.2 Kreditor, kreditorbeslag, debitor

I tingsretten er «kreditor» en som søker dekning for krav på en ytelse fra skyldneren (debitor).⁹ Videre er «kreditorbeslag» når kreditor søker dekning for utestående gjeld ved å beslaglegge enkelte, eller samtlige av debtors formuesgoder.¹⁰ Etter beslag kan formuesgodene omsettes til penger, slik at hele eller deler av kreditors krav dekkes. Kreditorbeslag kan foretas av en enkeltforfølgende kreditor som tar utlegg, eller ved et generalbeslag i form av konkurs.¹¹ I den videre fremstillingen benyttes uttrykket «kreditor» fortrinnsvis om debtors konkursbo.

Debitor vil gjennomgående omtales som: skyldner, selger, tilvirker eller overdragende selskap.

1.3 Aktualitet

I HR-2021-2248-A Aurstad maskin-dommen fastslår Høyesterett hovedregelen om hvordan den som erverver løsøre, får rettsvern mot beslag fra selgers kreditorer. Høyesterett klargjør også at «kontraktstyper» kan unntas fra hovedregelen, dersom nærmere bestemte vilkår er oppfylt.¹² Med utgangspunkt i uttalelsen om adgang til å gjøre unntak fra den alminnelige

⁵ HR-2021-2248-A avsnitt 44, jf. Andenæs: *Konkurs* s. 244.

⁶ Berg: *Beslagsretten* s. 227.

⁷ Lilleholt: *Allmenn formuerett* s. 335.

⁸ Andenæs: *Konkurs* s. 244

⁹ Lilleholt: *Allmenn formuerett* s. 337

¹⁰ Berg: *Beslagsretten* s. 52

¹¹ Deknl. §§ 2-2, jf. 2-1 første ledd og tvangsfullbyrdelsesloven 26. juni 1992 nr. 86 § 7-1 annet ledd.

¹² HR-2021-2248-A avsnitt 68.

rettsvernsakten, vil det for det første analyseres om de kontraktstyper Høyesterett viser til, oppfyller vilkårene for å ha rettsvern uten å utføre rettsvernsakten. Videre vil det også vurderes om andre kontraktstyper eller typetilfeller oppfyller vilkårene, og dermed kan unntas fra hovedregelen om rådighetsfratakelse.

1.4 Metode

Hovedfokuset i avhandlingen vil være å vurdere temaets problemstillinger i lys av gjeldende rett. For å klarlegge hva som utgjør gjeldende rett, vil alminnelig rettsdogmatisk metode anvendes.¹³ Det vil føre for langt å gi en generell redegjørelse for alminnelig rettsdogmatisk metode. Det vises dermed til juridisk teori som inngående har behandlet den juridiske metodelæren.¹⁴ I det følgende gis likevel en overordnet beskrivelse av rettskildebildet på området for avhandlingens problemstillinger.

Den dynamiske tingsretten er et fragmentarisk rettsområde. Reguleringen av forholdet mellom konkurrerende rettigheter til samme formuesgode, er spredt og dels uoversiktlig.¹⁵ Rettsvernsreglene er i vid utstrekning lovfestet. Som eksempel kan vises til tinglysningsloven, som krever tinglysning for å ha rettsvern for rett til fast eiendom.¹⁶ Rettsvernsregelen for alminnelige løsøre er imidlertid ulovfestet. Hva som etter gjeldende rett utgjør rettsvernsakten ved erverv av løsøre, har vært diskutert i teorien i lang tid. Spørsmålet har likevel inntil Aurstad maskin-dommen ble avsagt i 2021, vært gjenstand for beskjeden behandling i domstolene.¹⁷

Den eneste autorative rettskilden som har behandlet adgangen til å gjøre unntak fra hovedregelen om rettsvern for alminnelig løsøre, er Aurstad maskin-dommen.¹⁸ Etersom dommen oppstiller nærmere vilkår for når det kan gjøres unntak fra den alminnelige rettsvernsakten, vil avgjørelsen representere det rettslige utgangspunktet for avhandlingens punkt 5.

¹³ Skoghøy: *Rett og Rettsanvendelse* s. 20-25.

¹⁴ Eckhoff: *Rettskildelære*, Nygaard: *Rettslig grunnlag og standpunkt*, Skoghøy: *Rett og Rettsanvendelse*.

¹⁵ Lilleholt: *Allmenn formuerett* s. 17 og 301-302.

¹⁶ Tinglysningsloven 07. juni 1935 nr. 2 (tingl.) § 23.

¹⁷ Lilleholt: *Allmenn formuerett* s. 301, Falkanger og Falkanger: *Tingsrett* s. 768.

¹⁸ HR-2021-2248-A avsnitt 55, jf. 68

Ved utvikling av de ulovfestede rettsvernsreglene har juridisk teori vært en sentral rettskilde. Teoriens sentrale betydning, kan illustreres ved at Høyesterett i Aurstad maskin-dommen, fremholder at interesselæren større tilvirkningskontrakter er «allment akseptert» som unntak fra den alminnelige rettsvernsakten.¹⁹ Juridisk teori vil også kunne ha rettskildemessig vekt utover sin egen argumentasjonsverdi. Lilleholt hevder at det «ikkje [er] urimelig å tru at partane har bygd på synspunkta i lærebøker og anna litteratur». ²⁰ Det kan altså tas til orde for at litteraturen og omsetningslivets innrettelse, skaper en festnet rettsoppfatning om hva som utgjør gjeldende rett.

Når det gjelder adgangen til å gjøre unntak fra den alminnelige rettsvernsakten for løsøre, har unntaket for forbrukerkjøp og fisjon ikke fått tilslutning av autorative rettskilder. Unntakene er heller ikke utførlig diskutert i juridisk teori. Det kan for disse typetilfellene vanskelig sies å foreligge en festnet rettsoppfatning. Hvor det i liten utstrekning foreligger avklarende autorative rettskilder, vil reelle hensyn kunne utgjøre en supplerende rettskilde eller primært rettsgrunnlag.²¹ Reelle hensyn er vurderinger av hva som «vil være en god og hensiktsmessig regel». Konsekvensbetraktninger, retts tekniske vurderinger og systembetraktninger vil dermed kunne være av fremtredende betydning, i vurderingen av om det kan gjøres unntak for typetilfeller som ikke i særlig grad har vært gjenstand for behandling i de øvrige rettskildene.²²

Videre vil det generelt være et klart skille mellom vurderinger av gjeldende rett (*de lege lata*), og vurderinger av hva som bør være gjeldende rett (*de lege ferenda*).²³ På områder hvor rettsstilstanden er uklar, er det imidlertid ikke alltid mulig å trekke et klart skille mellom hvordan retten er, og hvordan den bør være.²⁴

Avhandlingens problemstillinger tar som nevnt sikte på å klarlegges innenfor rammen av gjeldende rett. Utvikling av den ulovfestede retten er imidlertid en oppgave som i siste instans

¹⁹ HR-2021-2248-A avsnitt 61, jf. punkt 5.2. og 5.3.

²⁰ HR-2021-2248-A avsnitt 62, Lilleholt: *Allmenn formuerett* s. 304-305.

²¹ Nygaard: *Rettsgrunnlag og standpunkt* s. 255.

²² Skoghøy: *Retts og Rettsanvendelse* s. 43.

²³ Mæhle og Aarli: *Fra lov til rett* s. 211.

²⁴ Brækhus og Hærem: *Norsk tingsrett* s. 514.

tilfaller Høyesterett.²⁵ Ettersom det må avgjøres av Høyesterett, om de konklusjoner avhandlingen leder til faktisk gir uttrykk for gjeldende rett, kan det hevdes at konklusjonene fremsettes *de sententia ferenda*. Altså at avhandlingens konklusjoner og vurderinger utgjør anbefalinger til domstolen om hva som bør legges til grunn som gjeldende rett, med utgangspunkt i de foreliggende rettsregler.²⁶

1.5 Avgrensning

Det vil i lys av avhandlingens omfang føre for langt å forsøke seg på en uttømmende redegjørelse for alle tenkelige unntak fra hovedregelen om rådighetsfratakelse. Avhandlingen vil derfor behandle fire ulike typetilfeller mer inngående. Spørsmålet om det kan gjøres unntak fra den alminnelige rettsvernsakten for interesselæren og større tilvirkningskontrakter, behandles av Høyesterett i Aurstad maskin-dommen, og er inngående vurdert i den juridiske teorien. Det er dermed i større grad tvilsomt hvorvidt det etter gjeldende rett kan gjøres unntak fra hovedregelen om rådighetsfratakelse, for forbrukerkjøp og fisjon. Hovedvekten i avhandlingens drøftelse vil følgelig omhandle adgangen til å gjøre unntak sistnevnte to typetilfeller.

Oppgavens kjerne er å vurdere om de ulike kontraktstypene oppfylder vilkårene for å gjøre unntak fra rettsvernsakten.²⁷ Det avgrenses følgelig også fra å vurdere hvilket tidspunkt rettsvern er etablert fra, forutsatt at vilkårene for å gjøre unntak er oppfylt. Hvor det er nødvendig for sammenhengen, vil det likevel nevnes hvilket tidspunkt det er nærliggende å anse rettsvern etablert fra.

Det vil også føre for langt å behandle rettsvernsreglernes forhold til reglene om proforma og omstøtelse. Reglernes overordnede formål om å hindre kreditorsvik langt på vei er sammenfallende.²⁸ Regelsettene utfyller dermed hverandre når det gjelder kreditors mulighet til å søke dekning i formuesgoder som er, eller påstås avhendet til suksessor.

²⁵ Skoghøy: *Retts og Rettsanvendelse* s. 22.

²⁶ Berglund: «*Fleischer – Rettskilder*» s. 60-66, jf. Grunnloven 17. mai 1814 (Grl.) § 88 første ledd, Skoghøy: *Retts og Rettsanvendelse* s. 105.

²⁷ Se punkt 5.1

²⁸ HR-2021-2248-A avsnitt 70.

1.6 Den videre fremstillingen

I den videre fremstillingen vil det i punkt 2 gjøres rede for hovedregelen om kreditors beslagsrett. Rettsvernsreglernes overordnede formål og sentrale hensyn vil behandles i punkt 3. Videre vil hovedregelen om hvordan løssøreerverver etablerer rettsvern mot selgers kreditorer omtales i punkt 4. I samme punkt gis det i tillegg en overordnet redegjørelse for Aurstad maskin-dommen. Endelig vil adgangen til å gjøre unntak fra den alminnelige rettsvernsakten behandles i punkt 5. De overordnede vilkårene for å gjøre unntak vil undersøkes først. Deretter analyseres de fire typetilfellene i avhandlingens punkt 5.2 til 5.5. Avhandlingens hovedvekt vil være i punkt 5.

2 Hovedregelen om kreditors beslagsrett

Hovedregelen om kreditors beslagsrett følger av dekningsloven § 2-2, og gjør seg gjeldende ved blant annet konkurs, utlegg og gjeldsforhandling.²⁹ Av bestemmelsen fremkommer det at fordringshaverne har rett til dekning i «ethvert formuesgode» som «tilhører» skyldneren på «beslagstiden». Videre er det et krav om at formuesgode må kunne omsettes.

Kreditors beslagsrett er som utgangspunkt den samme for en enkeltforfølgende utleggstaker, og ved generalbeslag i form av konkurs.³⁰ Det nærmere forholdet mellom utlegg og konkurs vil ikke behandles nærmere. Likevel nevnes at det gjelder enkelte bevispresumsjoner, som effektiviserer den praktiske gjennomføringen av utlegg fra en enkeltforfølgende kreditor.³¹ Det er imidlertid på det rene at bevispresumsjonene ikke utvider utleggstakers materielle beslagsrett. Det kan prøves fullt ut hvilke formuesgoder kreditor faktisk kan beslaglegge.³²

Ved konkurs er skjæringspunktet for «beslagstiden», det tidspunkt begjæring om åpning av konkurs ble avsagt av tingretten. For utlegg er «beslagstiden» det tidspunkt utlegg tas.³³

Vider er ordlyden «ethvert formuesgode» vidt formulert. En naturlig språklig forståelse tilsier at alle omsettelige eiendeler eller rettigheter som kan være av økonomisk verdi, er omfattet av

²⁹ Deknl. §§ 2-2, jf. 2-1 første ledd.

³⁰ Falkanger og Falkanger: *Tingsrett* s. 773, jf. tvangfullbyrdelsesloven § 7-1 annet ledd.

³¹ Tvangfullbyrdelsesloven §§ 7-13, 7-14.

³² Rt. 1999 s. 901 s. 904, jf. Berg: *Beslagsretten* s. 50 flg.

³³ Deknl. § 1-4 tredje ledd, jf. tvangfullbyrdelsesloven § 7-18 første ledd

beslagsretten. Det er ikke tvilsomt at kreditor som utgangspunkt kan beslaglegge ethvert løsøre skyldneren eier, såfremt det ikke er særlig hjemmel for annet.³⁴

Hva «tilhører» skyldneren på beslagstiden

En naturlig språklig forståelse av ordlyden «tilhører» i dekl. § 2-2, tilsier at kreditor bare kan beslaglegge de formuesgoder skyldneren faktisk eier. Det er altså de «reelle eierforhold» som er avgjørende for kreditors beslagsrett.³⁵ I motsetning til en godtroende omsetningsserverver, kan ikke kreditor foreta beslag med utgangspunkt i skyldnerens legitimasjon.³⁶

Når skyldneren har avhendet eller på annen måte overført et formuesgode til tredjemann, gir imidlertid bestemmelsens ordlyd ikke et fullstendig bilde av kreditors beslagsrett. I NOU 1972:20 på side 255 presiseres at:

«[D]en nærmere grense for beslagsretten i forhold til tredjemann kan man likevel ikke trekke opp i en bestemmelse av denne art; reglene om legitimasjon, rettsvern og omstøtelse kommer inn her, foruten bevisreglene».

Med utgangspunkt i forarbeidsuttalelsen, viser førstvoterende i Aurstad maskin-dommen til at kreditors beslagsrett i formuesgoder som er på vei ut av skyldnerens sfære, må avgjøres med grunnlag i rettsvernsreglene.³⁷ Høyesterett fastslår det som har vært ansett å gi uttrykk for gjeldende rett. Når et formuesgode er avhendet til tredjemann, utvides kreditors beslagsrett av reglene om rettsvern, proforma og omstøtelse.³⁸

Hovedregelen om «først i tid best i rett» kan altså fravikes, til tross at avhendelsen utvilsomt er reell.³⁹ Dersom rettsvern ikke er etablert, har kreditor mulighet til å ekstingvere løsøreerververs eldre rettsstiftelse.⁴⁰ Reglene om kreditorekstinksjon åpner dermed for at

³⁴ Deknl. §§ 2-3 til 2-5.

³⁵ Rt. 1986 s. 301 side 302.

³⁶ Rt. 2015 s. 979 avsnitt 16, jf. godtroervervloven 02. juni 1978 nr.37 § 1 første ledd.

³⁷ HR-2021-2248-A avsnitt 48.

³⁸ HR-2021-2248-A avsnitt 70, se i samme retning HR-2017-33-A avsnitt 31.

³⁹ HR-2021-2248-A avsnitt 45 og 50, jf. Falkanger og Falkanger: *Tingsrett* s. 595-597.

⁴⁰ Berg: *Beslagsretten* s. 228.

skyldnerens kreditorer kan få dobbel dekning. Både kjøpesummen og løsøret kan beslaglegges for å dekke utestående gjeld.⁴¹

3 Formål og hensyn

3.1 Hindre kreditorsvik

Det overordnede formålet med reglene om rettsvern er å hindre kreditorsvik. Formålet ivaretas av rettsvernsreglernes krav til notoritet og til en viss grad publisitet.⁴² Berg fremholder at rettsvernsreglene skal «[s]yte for at verdiar som skal og bør tene til dekning for kreditorane, faktisk gjer det. Føremålet er å hindre kreditorskadeleg framferd».⁴³ Kreditorsvik kan følgelig kjennetegnes ved at skyldneren foretar illojale disposisjoner, for å unndra midler fra å tjene til dekning for de eksisterende kreditorenes krav mot skyldneren.

I HR-2017-33-A Forusstranda som gjaldt spørsmål om rettsvern for fast eiendom, uttalte retten at det foreligger en generell risiko for at «den som er konkurs, eller står i fare for å bli slått konkurs, vil forsøke å holde eiendeler utenfor kreditorenes beslag ved uriktig å hevde at eiendeler for eksempel er solgt eller pantsatt».⁴⁴ Tilsvarende gjør seg gjeldende for løsøre. Skyldneren kan påstå at løsøre som i utgangspunktet skal tilfalle kreditorene, er overdratt til venner, familie eller uavhengige tredjeparter, og dermed ikke kan tjene til dekning for utestående gjeld.⁴⁵ Det er imidlertid ikke et krav at disposisjonen har et illojalt preg. Kreditor kan også ek스팅vere erververens reelle, lojale og hensiktsmessige rettsstiftelser.⁴⁶

3.2 Notoritet

Det følger av Høyesterettspraksis at rettsvernsaktens krav til notoritet «ivaretar hensynet til at erverv eller en annen rettsstiftelse er kontrollerbar på en enkel måte». Videre følger det av samme avgjørelse at rettsvernsreglernes overordnede formål om å forhindre kreditorskadelige disposisjoner «[o]ppnås ved at rettsvernsreglene sikrer notoritet [...]».⁴⁷ Uttalelsen «kontrollerbar på en enkel måte» tilsier at notoritet skal sikre dokumentasjon eller bevis for en

⁴¹ HR-2021-2248-A avsnitt 102.

⁴² HR-2021-2248-A avsnitt 49, HR-2017-33-A avsnitt 31.

⁴³ Berg: *Beslagsretten* s. 228.

⁴⁴ HR-2017-33-A avsnitt 31.

⁴⁵ Brækhus: *Omsetning og kreditt* 3 og 4 s. 41.

⁴⁶ Se punkt 3.4.

⁴⁷ HR-2021-2248-A avsnitt 49.

disposisjons realitet. Videre forstås henvisningen til at kreditorsvik hindres ved at rettsvernsakten sikrer notoritet, slik at disposisjoner som etter sin art sikrer høy grad av notoritet, kan utgjøre en liten fare for kreditorsvik.

I Forusstranda-dommen ble notoritet beskrevet slik at det kreves «[s]ikker dokumentasjon for de disposisjonene som er foretatt, blant annet når det gjelder innhold og tidspunktet for disposisjonen».⁴⁸

Videre fremholder Brækhus at et forhold er notorisk, dersom det er «objektivt kontrollerbart», og at det vil vanskeliggjøre kreditorsvik dersom den enkelte disposisjon, for å stå seg overfor skyldnerens kreditorer, må være notorisk med «hensyn til stiftelsestid [og] innhold».⁴⁹ Berg presiserer at rettsvernsakten for ulike formuesgoder har til felles at de mer eller mindre effektivt er egnet til å dokumentere innholdet i en påstått inngått avtale, uavhengig av hva partene hevder etter at betalingsproblemene inntraff.⁵⁰

Det kan etter dette tas til orde for at notoritet i seg selv ikke hindrer kreditorsvik, men primært sikrer dokumentasjon eller bevis for når en disposisjon er gjennomført og innholdet i den. Videre taler det for at en disposisjon sikrer høy grad av notoritet, dersom det er enkelt å kontrollere disposisjonens realitet, uavhengig av hvilke rettsstiftelser partene påstår har skjedd etter at betalingsproblemene inntraff.

I hvilken grad en disposisjon sikrer notoritet, vil være av sentral betydning for hvorvidt det kan gjøres unntak fra den alminnelige rettsvernsakten, se punkt 5.1.2.

3.3 Publisitet

Av Høyesterettspraksis fremkommer det at hensynet til publisitet skal sikre at kreditor kan ha innsikt i hvordan skyldneren disponerer over sine eiendeler. Slike disposisjoner kan være pantsettelse eller erverv av skyldnerens løsøre. Publisitetshensynet sikrer dermed at kreditor med utgangspunkt i de disposisjonene skyldneren har foretatt, «om nødvendig» kan begjære utlegg eller konkurs i tide.⁵¹ Med utgangspunkt i de rettsstiftelser som har skjedd i tilknytning

⁴⁸ HR-2017-33-A avsnitt 31.

⁴⁹ Brækhus: *Omsetning og kreditt* 3 og 4 s. 42.

⁵⁰ Berg: *Beslagsretten* s. 230.

⁵¹ HR-2021-2248-A avsnitt 49, Se i samme retning Brækhus: *Omsetning og kreditt* 3 og 4 s. 48.

til skyldnerens eiendeler, vil altså kreditor kunne få innsikt i om skyldneren har, eller kan komme til å få betalingsproblemer.

For erverv av fast eiendom sikres publisitet ved tinglysning i offentlig register.⁵² Tilsvarende gjelder for fly og skip.⁵³ For nevnte erverv kan kreditor kartlegge hvilke disposisjoner som er utført med utgangspunkt i offentlig tilgjengelig informasjon. Pant i tilsvarende løsøre får også rettsvern ved registrering.⁵⁴

I hvilken grad rettsvernsakten sikrer publisitet ved erverv av løsøre kommenteres nærmere under punkt 4.1. Her nevnes likevel at hovedregelen ved pant av alminnelig løsøre er håndpant.⁵⁵ Håndpantregelen innebærer at kreditor for å ha rettsvern, varig må frata skyldneren rådighet over løsøre.⁵⁶ Notifikasjon om panteretten er tilstrekkelig dersom løsøret befinner seg hos tredjemann.⁵⁷ For kreditor vil det i praksis være vanskelig å følge med på hvilke pantsettelse som skjer i skyldnerens løsøre, ettersom det fordrer detaljert kontroll over hvilket løsøre skyldneren er i besittelse av. Håndpantregelen kan altså sies å ivareta hensynet til publisitet i liten grad. Hvilke disposisjoner som er foretatt i tilknytning til registrerbart løsøre og fast eiendom vil være lettere for kreditor å ha innsikt i, enn hvilket løsøre skyldneren har pantsatt ved håndpant.

3.4 Rettstekniske hensyn

Rettsvernsreglene er som et klart utgangspunkt preseptoriske og absolutte. Det er ikke tilstrekkelig for å etablere rettsvern, at notoriteten rundt den konkrete disposisjonen sikres på annen måte enn den foreskrevne rettsvernsakten.⁵⁸ Som følge av reglenes absolutte karakter, oppstår spørsmålet om kreditor er avskåret fra å beslaglegge løsøre, dersom beslaget fremstår urimelig overfor erververen. Mer konkret kan en spørre om kreditors materielle beslagsrett må innskrenkes av rimelighetsvurderinger.

⁵² Tingl. § 23.

⁵³ Luftfartsloven 11. juni 1993 nr. 101 §§ 3-31 første ledd, 3-22 første ledd, sjøloven 24. juni 1994 nr. 39 §§ 25 første ledd, 20 første ledd.

⁵⁴ Panteloven 08. februar 1980 nr. 2 (pantel.) § 3-3 første ledd.

⁵⁵ Pantel. § 3-2 annet ledd.

⁵⁶ HR-2021-2248-A avsnitt 68.

⁵⁷ Pantel. §§ 3-2 tredje ledd.

⁵⁸ HR-2021-2248-A avsnitt 50, HR-2017-33-A avsnitt 32, Rt. 1998 s. 268 på side 275.

Rettstilstanden er her klar. I flere dommer har Høyesterett fastslått at det ikke er rom for å supplere kreditors beslagsrett med rimelighetsvurderinger.⁵⁹ Dersom rettsvern ikke er etablert, kan kreditor beslaglegge løsøret til dekning for utestående gjeld. Beslag kan også utføres dersom det fremstår konkret urimelig overfor den som har ervervet løsøret. Ved å utelukke rimelighetsvurderinger hindres prosess rundt hvilke disposisjoner skyldneren har foretatt som er «reelle og lojale og hvilke som er tvilsomme». Rettsvernsreglene medfører at kreditor kan ekstingvere «de uklanderlige disposisjoner [...] [d]ette kan virke hardt, men er blitt ansett nødvendig».⁶⁰ Ved å utelukke subjektive vurderinger, vil altså rettsvernsreglene effektivisere kreditors inndriving av verdier til dekning for utestående gjeld. En unngår at rettsvernsreglene blir prosessdrivende.

Et resultat av rettsvernsregelens absolutte karakter, er også at en kan forutse hvilke formuesgoder kreditor kan beslaglegge. Rettsvernsreglene blir forutberegnelige, slik at skyldner, erverver og kreditor, med utgangspunkt i relativt objektive vurderinger, kan få innsikt i hvilke disposisjoner som står seg overfor en dekningsøkende kreditor. Med henvisning til rettsvernsreglenes absolutte karakter, viser Brækhus til at reglene kan ha en preventiv effekt. Dersom skyldneren faktisk har til hensikt å selge løsøret, må skyldneren og erververen «[f]å ordnet med den påbudte notoritetsakt – ellers vet de at det hele ´ryker´».⁶¹

3.5 Koherens

I Aurstad maskin-dommen uttalte førstvoterende at det «ut fra hensynet til konsekvens» vil være naturlig å ta utgangspunkt i reglene om pant i løsøre, når en drøfter «løsørekjøpers rettsvern overfor selgers kreditorer».⁶² Formuleringen «hensynet til konsekvens» forstås i lys av henvisningen til regelen om håndpant, slik at hensynet til koherens, herunder sammenheng i regelverket, er relevant ved fastlegging av hva som utgjør den alminnelige rettsvernsakt ved erverv av løsøre.

Hensynet til sammenheng i regelverket, kan også tilsi at en ved vurderingen av hvilke unntak som kan gjøre fra den alminnelige rettsvernsakten, bør se hen til om Høyesterett har tillatt unntak fra rettsvernsakten for andre formuesgoder enn løsøre. Hensynet til å opprettholde

⁵⁹ HR-2021-2248-A avsnitt 51, HR-2017-33-A avsnitt 32, Rt. 1884 s. 41 side 44.

⁶⁰ Rt. 1988 s. 1327 side 1331.

⁶¹ Brækhus: *Omsetning og kreditt 3 og 4* s. 44.

⁶² HR-2021-2248-A avsnitt 54.

sammenheng i regelverket bør imidlertid ikke strekkes for langt. En bør ikke avskjære muligheten til å utvikle rettsvernsreglene, utelukkende begrunnet i hensynet til sammenheng og likhet.⁶³ Det kan altså tas til orde for at den ulovfestede rettsvernsregelen for alminnelig løøsøre, bør kunne utvikles dynamisk og i samsvar med omsetningslivets behov.⁶⁴

4 Hovedregelen om rettsvern for alminnelig løøsøre

Hva erverver av løøsøre må gjøre for å ha rettsvern, er ulovfestet. Spørsmålet har vært gjenstand for diskusjon i juridisk teori i minst 250 år.⁶⁵ I tidligere rettspraksis var det sentrale om eiendomsretten som sådan var gått over til kjøper.⁶⁶ Ved overgangen til et funksjonelt eiendomsbegrep, er imidlertid det sentrale om overdragelsen er reell, ikke kan omstøtes og har rettsvern.⁶⁷

4.1 Rådighetsfratakelse – den alminnelige rettsvernsakten

I Aurstad maskin-dommen fastslår Høyesterett hovedregelen om hvordan løøsøreerverver etablerer rettsvern mot selgers kreditorer. Retten uttalte at selger som hovedregel «[m]å fratas rådigheten over gjenstanden for at kjøperen skal få rettsvern». Videre presiseres i samme avsnitt, at fratakelsen av rådighet ikke trenger å være «varig».⁶⁸ Uttalelsen forstås slik at løøsøreerverver som hovedregel må frata selger muligheten til å råde fysisk over løøsøret, for å ha vern mot beslag fra selgers kreditorer. Fysisk overlevering til kjøperen vil avskjære selgers mulighet til å råde over løøsøret, og fremstår dermed i alle tilfeller å være tilstrekkelig for å etablere rettsvern.

Hvor langvarig den fysiske overleveringen må være for at erverver skal ha rettsvern, vil ikke vurderes nærmere, ettersom det anses å falle utenfor avhandlingens kjerne.⁶⁹

⁶³ Salvesen: *Kreditorvern* s. 54.

⁶⁴ Se punkt 5.1.

⁶⁵ Lilleholt: *Allmenn formuerett* s. 301.

⁶⁶ Rt. 1912 s. 263, Rt. 1910 s. 231.

⁶⁷ HR-2021-2248-A avsnitt 70 og 48, Berg: *Beslagsretten* s. 26, Hauge: *Løsøreerververs kreditorvern* s. 58, Salvesen: *Kreditorvern* s. 93.

⁶⁸ HR-2021-2248-A avsnitt 68.

⁶⁹ For nærmere om hovedregelen, se Berg: *Beslagsretten* s. 427 flg., Lilleholt: *Allmenn formuerett* s. 301 flg.

Mindretallet i Aurstad maskin-dommen fremholdt at det kan stilles spørsmål ved om «et krav om midlertidig overlevering i særlig grad er egnet til å forhindre kreditorsvik». Med henvisning til Berg vises det til at overlevering sikrer svak grad av notoritet, og at dersom «[a]vtalepartane medvitne går inn for kreditorsvik, vil dei nok normalt kunne ordne med overlevering også». Overlevering er altså lite egnet til å sikre enkel og objektiv dokumentasjon, for å kontrollere «når en disposisjon har skjedd, hvilken rettighet som er overdratt, og til hvilken pris løsøregjenstanden er overdratt». Dette gjelder særlig når det ikke kreves varig overlevering.⁷⁰

Ved overlevering vil det også være vanskelig for kreditor å ha oversikt over hvilke rettsstiftelser som er etablert i skyldnerens løsøre. Tilsvarende som for håndpantreglene, er publisiteten svak ved overlevering. Dette gjelder særlig dersom overleveringen kun er midlertidig.⁷¹ Når varig overlevering ikke kreves, er rettsvernsakten nærere å si noe om hvor løsøret befinner seg, enn hvem som reelt eier det.⁷²

I det videre fremstillingen vil uttrykkene «overlevering», «overleveringskravet» og «rådighetsfratakelse» benyttes som synonymer, uten at det medfører forskjell i den rettslige betydningen. Det sentrale er at selger fratras muligheten til å råde fysisk over det solgte.

4.2 Aurstad maskin-dommen

Det overordnede spørsmålet i Aurstad maskin-dommen var om Advokatfirma DLA Piper Norway DA (DLA) skulle idømmes erstatningsansvar for økonomisk tap påført Aurstad Maskinutleige AS (Aurstad Maskinutleige) som følge av uaktsom rådgivning. Avgjørende for spørsmålet, var om overlevering til løsøreerverver er påkrevd, for å etablere rettsvern mot selgers kreditorer ved avtale om salg og tilbakeleie.⁷³ Problemstillingen var dermed om det kunne gjøres unntak fra kravet om rådighetsfratakelse for avtaler om salg og tilbakeleie.⁷⁴

⁷⁰ HR-2021-2248-A avsnitt 97, jf. Berg: *Beslagsretten* s. 423, Salvesen: *Kreditorvern* s. 330.

⁷¹ Se punkt 3.3.

⁷² Salvesen: *Kreditorvern* s. 314.

⁷³ HR-2021-2248-A avsnitt 1 og 73.

⁷⁴ HR-2021-2248-A avsnitt 65.

Sakens faktum var i korte trekk at Aurstad AS (Aurstad) hadde tre heleide datterselskaper, Aurstad Maskinutleige, K.A Aurstad AS (K.A Aurstad) og Aurstad Tunell AS (Aurstad Tunell). Samtlige selskaper i konsernet hadde samme ledelse.⁷⁵

DLA bisto konsernet ved inngåelse av en avtale som innebar at K.A Aurstad skulle selge en maskinpark bestående av flere hundre anleggsmaskiner til Aurstad Maskinutleige. Deretter skulle K.A Aurstad leie maskinene tilbake. Kjøpesummen var totalt 20 millioner kroner. Leieavtalen mellom K.A Aurstad og Aurstad Maskinutleige ble inngått omtrent to uker etter salget, og maskinene ble stående på anleggene der de var i arbeid. Flytting av maskinene i forbindelse med salget ville medføre stans i arbeidet, og dermed kontraktsbrudd overfor byggherre på de ulike prosjektene.⁷⁶

Den 6. desember 2018 begjæret K.A Aurstad oppbud. Boet tok da beslag i maskinparken, med henvisning til at Aurstad Maskinutleige ikke hadde rettsvern for ervervet. Aurstad Maskinutleige motsatte seg beslaget, og inngikk senere forlik med boet. Aurstad Maskinutleige krevde deretter erstatning av DLA for økonomisk tapt lidt i forbindelse med forliket.⁷⁷

Høyesterett kom til at det ikke var grunnlag for å unnta avtaler om salg og tilbakeleie fra hovedregelen om rådighetsfratakelse. Videre hadde DLA erkjent ansvarsgrunnlag, forutsatt at retten kom til at det gjaldt et krav om overlevering eller rådighetsfratakelse. DLA måtte dermed erstatte Aurstad Maskinutleiges økonomiske tap som følge av uaktsom rådgivning.⁷⁸

5 Unntak fra hovedregelen om rådighetsfratakelse

Spørsmålet i det følgende er hvilke unntak som kan gjøres fra hovedregelen om at erverver må frata selger rådighet over løsøret, for å ha rettsvern. Det er unntak fra hovedregelen som må begrunnes.⁷⁹

⁷⁵ HR-2021-2248-A avsnitt 71.

⁷⁶ HR-2021-2248-A avsnitt 9, 10 og 89.

⁷⁷ HR-2021-2248-A avsnitt 11 og 12.

⁷⁸ HR-2021-2248-A avsnitt 68 og 73.

⁷⁹ HR-2021-2248-A avsnitt 64.

Først vil det gis en overordnet redegjørelse for den generelle adgangen til å gjøre unntak fra rettsvernsreglene. Deretter behandles de overordnede vilkårene for å gjøre unntak fra hovedregelen om rådighetsfratakelse. Til slutt vurderes om bestemte typer av løsøreervert, oppfyller vilkårene for å gjøre unntak fra den alminnelige rettsvernsakten.

For den videre fremstillingen forutsettes at suksessor – den som erverver løsøret – har forskuddsbetalt, eller på annen måte har stiftet rett til løsøre, uten å utføre den alminnelige rettsvernsakten i samsvar med hovedregelen.⁸⁰ Videre er det et minstekrav for å ha rettsvern, at rettsstiftelsen knytter seg til et identifiserbart løsøre. Hauge viser til at det gjelder et «krav til *individualisering* dersom avtalen gjelder en ytelse som ikke er individuelt bestemt».⁸¹

5.1 Overordnet om unntaksadgangen – vilkår for unntak

I flere rettsavgjørelser har Høyesterett vært klar på at det ikke tillates ulovfestede unntak fra lovfestede rettsvernsregler. I Rt. 1998 s. 268 Dorian Grey var spørsmålet om det kunne gjøres unntak fra kravet om registrering i sjøloven 24. juni 1994 nr. 39 § 25. Retten kom til at det ikke kunne gjøres unntak, med henvisning til at «[h]ensynet til en objektiv og rettsteknisk enkel løsning taler sterkt mot unntak». Tilsvarende kom Høyesterett i HR-2017-33-A Forusstranda til at det ikke kan gjøres unntak fra hovedregelen om tinglysing, når rett til fast eiendom overføres ved fisjon.⁸²

Hensynet til koherens kan dermed, tale for at det i liten grad bør tillates unntak fra den alminnelige rettsvernsakten for løsøre. Uthuling av rettsvernsreglene kan redusere både løsøreervert og kreditors forutberegnelighet.

Rettsvernsakten for løsøre er imidlertid som nevnt i punkt 4.1, ulovfestet. Spørsmålet blir dermed om en i større grad tillater at det kan gjøres unntak fra ulovfestede rettsvernsregler.

I Aurstad maskin-dommen bekrefter Høyesterett at det kan gjøres unntak fra overleveringskravet. Retten fremholdt at:

⁸⁰ Se punkt 4.1.

⁸¹ Hauge: *Løsøreerverters kreditorvern* s. 63-65, se i samme retning Ot.prp. nr.39 (2001-2002) s. 112 og Lilleholt: *Allmenn formuerett* s. 301.

⁸² HR-2017-33-A avsnitt 32 og 42.

«[D]et bør kunne oppstilles unntak fra [hovedregelen om rådighetsfratakelse] for kontraktstyper der faren for kreditorsvik er liten og gode grunner taler for å ikke kreve en rettsvernsakt». ⁸³

Utrykket «kontraktstyper» tilsier at et unntak må gjelde for en kontraktstype som sådan, og ikke bare en enkelt disposisjon. Videre tilsier formuleringen «og», at det oppstilles to kumulative vilkår for at en kontraktstype kan unntas fra overleveringskravet. For det første må kontraktstypen utgjøre en liten fare for kreditorsvik. For det andre må det være gode grunner som taler for at rådighetsfratakelse ikke er påkrevd. Vilkårene fremstår skjønnsmessige, og det nærmere innholdet vil behandles i avhandlingens punkt 5.1.2 og 5.1.3.

Endelig tilsier formuleringen «bør kunne», at det foreligger en viss skjønnsmargin ved utvikling av hvilke unntak som kan gjøres fra hovedregelen. Skjønnsmarginen kan ses i lys av det overordnede formålet om at rettsvernsreglene skal være rettsteknisk enkle. ⁸⁴ Hvis unntak tillates i vid utstrekning, kan det skape usikkerhet rundt hvilke erverv som har rettsvern. Dette gjelder også for helt lojale og hensiktsmessige transaksjoner. Behovet for forutsigbare og enkle rettsvernsregler, kan dermed tale for at det ikke nødvendigvis må gjøres unntak fra overleveringskravet dersom de kumulative vilkårene er oppfylt.

På lik linje med de lovfestede rettsvernsreglene, kan konsekvenshensyn og hensynet til å ha rettsteknisk enkle regler, tale for at en bør være tilbakeholden med å tillate unntak fra ulovfestede rettsvernsregler. På den annen side vil et absolutt krav om overlevering kunne medføre uønskede negative konsekvenser for omsetningen av løsøre. ⁸⁵ De overordnede hensynene bak rettsvernsreglene og reglene om kreditorekstinksjon, vil dermed langt på vei være styrende for hvilke unntak som kan gjøres. ⁸⁶

Med henvisning til Aurstad maskin-dommen hevder Hauge at rettsvernsregelen for alminnelig løsøre ikke oppstiller klare rammer for hvilke transaksjoner som har rettsvern, men har preg av å være en mer skjønnsmessig rettslig standard. ⁸⁷

⁸³ HR-2021-2248-A avsnitt 68.

⁸⁴ HR-2017-33-A avsnitt 32, Rt. 1998 s. 268 side 275, Rt. 1997 s. 1050 side 1054.

⁸⁵ Se punkt 5.1.3.

⁸⁶ HR-2021-2248-A avsnitt 64, jf. punkt 3 flg.

⁸⁷ Hauge: «Uklar avklaring om løsøreerverters kreditorvern» s. 276-278.

5.1.1 Unntak må gjelde en bestemt kontraktstype

Det følger av Aurstad maskin-dommen at det kan gjøres unntak fra kravet om rådighetsfratakelse for «kontraktstyper».⁸⁸ Uttalelsen taler for at unntak må gjelde generelt for bestemte typetilfeller. En slik forståelse støttes av førstvoterendes uttalelse om at «[u]nntak fra kravet om overlevering, må [...] gjelde salg og tilbakeleieavtaler i sin alminnelighet».⁸⁹

I juridisk teori er det også fremholdt at unntak eller presiseringer av ulovfestede rettsvernsregler må «[v]era tufta på anerkjente typetilfelle».⁹⁰

Sammenholdt med rettsvernsreglenes absolutte og preseptoriske karakter, er det gode grunner for at unntak må gjelde generelt for en bestemt kontraktstype. Når et unntak må gjelde for en bestemt kontraktstype eller typetilfelle, vil rettsvernsreglene kunne ivareta formålet om å være retts teknisk enkle, og forutberegnelige. Etter Aurstad maskin-dommen kan en for eksempel forutse at avtaler om salg og tilbakeleie krever overlevering for å ha rettsvern. Det er dermed forutberegnelig at kreditor kan beslaglegge det ervervede løsøre, såfremt rettsvernsakten ikke er utført.

5.1.2 Faren for kreditorsvik må være liten

For en overordnet beskrivelse av rettsvernsreglenes formål om å unngå kreditorsvik ved å sikre krav til notoritet og publisitet, vises det til avhandlingens punkt 3.1 – 3.3.

Det er kontraktstyper der «faren for kreditorsvik er liten» som kan unntas fra den alminnelige rettsvernsakten.⁹¹ Uttalelsen tilsier at det må være en liten fare for at kontraktstypen benyttes for å unndra løsøre som skal, eller burde tjene til dekning for de eksisterende kreditorene. Det er altså en presumsjon for at omsetning av løsøre medfører en fare for kreditorsvik.⁹²

Spørsmålet er hvilke momenter som kan tale for at faren for kreditorsvik generelt er liten for en bestemt kontraktstype.

Under behandling av Aurstad maskin-saken fremholdt lagmannsretten at en ved å hindre kreditorsvik, tar sikte på å «[b]eskytte kreditorene mot unndragelse av eiendeler som tilhører

⁸⁸ HR-2021-2248-A avsnitt 68.

⁸⁹ HR-2021-2248-A avsnitt 70.

⁹⁰ Berg: *Beslagsretten* s. 239, og i samme retning Lilleholt: *Allmenn formuerett* s. 305.

⁹¹ HR-2021-2248-A avsnitt 68.

⁹² Se i samme retning HR-2017-33-A avsnitt 40.

boet».⁹³ Uttalelsen kan tale for at en kontraktstype generelt utgjør en liten fare for kreditorsvik, dersom det er liten risiko for at skyldneren benytter kontraktstypen til å tappe sin egen formuesmasse, til skade for boet eller andre eksisterende kreditorer.

I Forusstranda-dommen ble det uttalt at «[f]are for kreditorsvik er til stede ved alle former for frivillige disposisjoner fra debtors side [...] motsetningen [...] er tvungne disposisjoner der notoritet normalt vil være sikret på annen måte».⁹⁴ Problemstillingen var om fisjon var omfattet av ordlyden «rett som er stiftet ved avtale» i tingl. § 23 første ledd, slik at tinglysing var nødvendig for å etablere rettsvern for rett til fast eiendom. Dommen kan likevel være relevant for hvilke disposisjoner som utgjør liten fare for kreditorsvik ved avhendelse av løsøre. Formuleringen «notoritet [...] vil være sikret på annen måte», kan tas til inntekt for at dersom en kontraktstype generelt sikrer høy grad av notoritet, kan det tale for at kontraktstypen utgjør en liten fare for kreditorsvik.

Hensynet til notoritet underbygger at det skal være mulig å etterprøve avtalens innhold, parter, og tidspunktet den ble inngått, på en enkel og objektiv måte. Med «avtalens innhold» menes ikke bare til hvilken pris løsøret er avhendet, men om disposisjonen utgjør et salg, leie, eller pant. Det vil generelt motvirke kreditorsvik når kontraktstypen sikrer høy grad av notoritet, ettersom kreditor vil kunne få rede på de reelle eierforholdene, uavhengig av hvilke rettsstiftelser som påstås inngått etter at skyldneren fikk betalingsproblemer.⁹⁵

Hvis den rettslige reguleringen av en kontraktstype innebærer at det må utarbeides dokumenter eller annet bevis som kan legges til grunn for enkel og objektiv kontroll av disposisjonens realitet, kan det tale for at hensynet til notoritet er sikret i en slik grad, at faren for kreditorsvik generelt er liten.⁹⁶

På den annen side, dersom kontraktstypen generelt kan inngås uten at det utarbeides objektiv kontrollerbar dokumentasjon, kan det tale for at faren for kreditorsvik ikke er liten. For slike kontraktstyper vil muligheten for å kontrollere disposisjonens realitet i større grad bero på en subjektiv bevisvurdering. Dette kan være tilfellet dersom liknende dokumentasjon, generelt

⁹³ LB-2020-126065.

⁹⁴ HR-2017-33-A avsnitt 40.

⁹⁵ HR-2021-2248-A avsnitt 49.

⁹⁶ Se punkt 5.3.3 og 5.5.3.

ikke utarbeides for de transaksjoner kontraktstypen omfatter. Avtaler om salg og tilbakeleie kan her nevnes. Slike avtaler kan i prinsippet inngås mellom hvem som helst, uten at avtalene sikrer noen form for notoritet.

Videre er det i juridisk teori fremholdt at det kan tale for at faren for kreditorsvik generelt er liten, dersom kontraktstypen generelt forutsetter medvirkning fra flere parter, eller i alminnelighet omsetter mindre verdier.⁹⁷

Dersom det forutsettes medvirkning fra flere parter for å gjennomføre en transaksjon, har det formodningen for seg at faren for kreditorsvik er redusert. Det vil vanskeliggjør gjennomføring av disposisjoner til ulempe for de eksisterende kreditorene, dersom flere enn skyldneren må medvirke til den illojale disposisjonen. Dette er særlig nærliggende dersom parten som må medvirke ikke får fordeler av den illojale disposisjonen.

Dersom en kontraktstype generelt omsetter løsøre av mindre verdi, kan fremstå lite egnet til å unndra midler fra boet. I slike tilfeller kan det argumenteres for at rettsvernsreglenes overordnede formål om å hindre kreditorsvik, ikke aktualiserer seg i tilsvarende grad som for kontraktstyper som etter sin art enkelt kan unndra midler fra de eksisterende kreditorene.⁹⁸

Endelig bør kontraktstypen sikre en viss grad av publisitet. Ettersom den alminnelige rettsvernsakten er nærere å si noe om hvor løsører befinner seg, enn hvem som reelt eier det, er det imidlertid nærliggende at kravene til publisitet ikke er særlig strenge for eventuelle unntak.⁹⁹ Det sentrale er om kontraktstypen som sådan utgjør en liten fare for kreditorsvik. Det bærende punkt fremstår å være i hvilken grad kontraktstypen generelt sikrer notoritet.

5.1.3 Gode grunner må tale for at rådighetsfratakelse ikke kreves

Det følger av førstvoterendes votum i Aurstad maskin-dommen, at et vilkår for å gjøre unntak fra overleveringskravet er at «[g]ode grunner taler for å ikke kreve en rettsvernsakt».¹⁰⁰ Videre uttalte annetvoterende, at utfordringen ved utvikling av de ulovfestede

⁹⁷ Salvesen: *Kreditorvern* s. 368, Lilleholt: *Allmenn formuerett* s. 307.

⁹⁸ Lilleholt: *Allmenn formuerett* s. 307.

⁹⁹ Se punkt 4.1

¹⁰⁰ HR-2021-2248-A avsnitt 68.

rettsvernsreglene, er å finne balansen mellom hensynet til å unngå kreditorsvik, og «det å legge til rette for smidige og trygge regler for kjøp og salg».¹⁰¹

Sett under ett tilsier uttalelsene at en ved vurderingen av om «gode grunner» taler for å ikke kreve overlevering, er henvist til å veie den økte risikoen for kreditorsvik på den ene siden, mot de samfunnsøkonomiske fordelene ved å ikke kreve overlevering på den andre siden. Ettersom vilkårene er kumulative, er det likevel en grunnforutsetning at faren for kreditorsvik som et utgangspunkt er lav for kontraktstypen.¹⁰²

Det kan være en god grunn som taler for å gjøre unntak, dersom overleveringskravet motvirker gjennomføring av tjenlige transaksjoner.¹⁰³ Det samme gjelder dersom overleveringskravet avskjærer eller vanskeliggjør en nødvendig finansieringsløsning.¹⁰⁴

Rettsvernsreglene bør langt på vei utformes på en slik måte at virksomheter kan «drives på en økonomisk rasjonell måte».¹⁰⁵ Det kan dermed tale for at det er god grunn til å gjøre unntak fra overleveringskravet hvis, rettsvernsregelen kan motvirke at det gjennomføres omorganisering eller andre disposisjoner som kan bidra til å styrke skyldneren finansielt.¹⁰⁶ Dette kan ses i sammenheng med at kreditor og skyldneren i utgangspunktet har en felles interesse i at virksomheten drives på en mest mulig samfunnsøkonomisk lønnsom måte. Hensiktsmessig og lønnsom drift genererer bedre inntjening, hvilket også medfører at risikoen for mislighold av skyldnerens forpliktelse overfor kreditor, reduseres. På den annen side vil kreditor og skyldnerens interesser endres ved konkurs. Kreditor har da først og fremst interesse i å beslaglegge flest mulig av skyldnerens formuesgoder, til dekning for utestående gjeld.¹⁰⁷

Vilkårene for å gjøre unntak fra overleveringskravet kan etter sin art kan ha en flytende grense til hverandre. Dersom en kontraktstype medfører liten fare for kreditorsvik, og overlevering i liten grad er egnet til å redusere faren ytterligere, kan hensynet til at

¹⁰¹ HR-2021-2248-A avsnitt 108.

¹⁰² Se punkt 5.1, jf. 5.1.2.

¹⁰³ Lilleholt: *Allmenn formuerett* s. 305.

¹⁰⁴ HR-2021-2248-A avsnitt 61.

¹⁰⁵ Hauge: *Løsøreerverters kreditorvern* s. 27.

¹⁰⁶ I denne retningen HR-2021-2248-A avsnitt 108, jf. punkt 5.5.

¹⁰⁷ Hauge: *Løsøreerverters kreditorvern* s. 30.

rettsvernsregelen ikke skal motvirke tjenlige transaksjoner ved å gripe unødvendig inn i omsetningen av løsøre, styrke holdepunktene for at det ikke kreves en rettsvernsakt. På den annen side, dersom unntak fra overleveringskravet øker faren for kreditorsvik, kan det tale for at rådighetsfratakelse kreves. Det kan altså fremstå kunstig å se vilkårene isolert.

5.2 Interesselæren

5.2.1 Overordnet om interesselæren

Interesselæren er utviklet av Brækhus med utgangspunkt i Rt. 1910 s. 231 Ku-dommen og Rt. 1912 s. 263 Jernskrap-dommen.¹⁰⁸ I Ku-dommen tok selgers bo beslag i 10 kyr, som skulle bli værende hos selgeren til de var ferdig utmelket.¹⁰⁹ Videre ble selgers bo i Jernskrap-dommen, nektet å ta beslag i jernskrap som på konkurstidpunktet befant seg hos selger, men som både var klart for henting og individualisert i en egen haug.¹¹⁰

I Aurstad maskin-dommen gir førstvoterende og annetvoterende tilslutning til interesselæren som et anerkjent unntak fra hovedregelen om rådighetsfratakelse. Flertallet fremholder at det synes «allment akseptert at kjøper har rettsvern mot selgers kreditorer der selger sitter med gjenstanden utelukkende i kjøpers interesse».¹¹¹ Uttalelsen var ikke avgjørende for sakens resultat, og utgjør dermed et obiter dicta. Obiter dicta har tradisjonelt blitt tillagt mindre rettskildemessig vekt.¹¹²

Når det gjelder spørsmål om interesselæren etter gjeldende rett utgjør et unntak fra den alminnelige rettsvernsakten, kan en imidlertid ikke se uttalelsen fra Høyesterett isolert. Interesselæren har fått bred tilslutning i den juridiske litteraturen. De alminnelige synspunktene i juridisk teori, og omsetningslivets langvarige innrettelse etter at interesselæren representerer et unntak fra overleveringskravet, underbygger at det foreligger en festnet rettsoppfatning, om at interesselæren utgjør et unntak fra kravet om en rettsvernsakt.¹¹³

¹⁰⁸ Brækhus og Hærem: *Norsk tingsrett* s. 506 flg.

¹⁰⁹ Rt. 1910 s. 231 side 233.

¹¹⁰ Rt. 1912 s. 263 side 263.

¹¹¹ HR-2021-2248-A avsnitt 61, jf. mindretallets uttalelse i avsnitt 98.

¹¹² Skoghøy: *Rett og rettsanvendelse* s. 108.

¹¹³ HR-2021-2248-A avsnitt 62, jf. Lilleholt, *Allmenn formuerett* s. 304-305.

Løsøreerverver har altså etter gjeldende rett separatistrett til det ervervede løsøret, når interesselærens vilkår er oppfylt.¹¹⁴

Vilkårene for å ha rettsvern etter interesselæren, er i tillegg til forutsetningen om forskuddsbetaling, at løsøret er: (i) klar for levering, og (ii) befinner seg hos selgeren, utelukkende i kjøpers interesse, eller det kun beror på kjøperen selv når han ønsker å hente det.¹¹⁵ Ved genuskjøp er det videre et tilleggsvilkår, at løsøret må være individualisert. Det må som et minimum være mulig å identifisere hvilket løsøre rettsstiftelsen knytter seg til.¹¹⁶

Ettersom avhandlingens kjerne er å vurdere hvilke unntak som kan gjøres fra overleveringskravet, vil det ikke vurderes nærmere når interesselærens vilkår kan anses oppfylt. Vilkårene er inngående behandlet i juridisk teori.¹¹⁷ Det sentrale er altså å undersøke hvorvidt interesselæren oppfylder de kumulative vilkårene for å gjøre unntak fra overleveringskravet. Først gis det imidlertid en redegjørelse for forholdet mellom interesselæren og det tilfelle at erververen bestiller tilleggsytelser.

5.2.2 Tilleggsytelser

I tilknytning til interesselæren kan det oppstå spørsmål om løsøreerverver har separatistrett i hovedytelsen (løsøret) dersom det før overlevering bestilles tilleggsytelser. Slike tilleggsytelser er typisk arbeid som utføres på eller i tilknytning til løsøret, før selger fratras rådigheten over det.

I teorien er det antatt at løsøreerverver har separatistrett i løsøret, når tilleggsytelsen ikke utgjør en del av selve hovedytelsen.¹¹⁸ Brækhus illustrerer problemstillingen ved at dersom man kjøper «[e]n ferdigsydd dress, er det en ekstraytelse om f.eks ermene skal legges opp. Kjøper man en skreddersydd dress, er den ikke ferdig før den passer helt».¹¹⁹ Det fremstår

¹¹⁴ Falkanger og Falkanger: *Tingsrett* s. 772-773.

¹¹⁵ Brækhus og Hærem: *Norsk tingsrett* s. 508-510, 514-517, Falkanger og Falkanger: *Tingsrett* s. 768-770, Berg: *Beslagsretten* s. 435.

¹¹⁶ RG 1972 s. 53 på side 68-69, jf. Falkanger og Falkanger: *Tingsrett* s. 769-770.

¹¹⁷ Falkanger og Falkanger: *Tingsrett* s. 768 flg., Berg: *Beslagsretten* s. 432 flg., Brækhus og Hærem: *Norsk tingsrett* s. 506 flg., Lilleholt: *Allmenn formuerett* s. 304 flg.

¹¹⁸ Brækhus og Hærem: *Norsk tingsrett* s. 510-513, Falkanger og Falkanger: *Tingsrett* s. 770, Lilleholt: *Allmenn formuerett* s. 305.

¹¹⁹ Brækhus og Hærem: *Norsk tingsrett* s. 510.

avgjørende om tjenesten fra selger er nødvendig for å bringe hovedytelsen i kontraktsmessig stand. Kan ikke selger levere i kontraktsmessig stand uten å utføre arbeidet, vil løsøret ikke være leveringsklart. Det vil følgelig ikke være i kjøpers interesse at overlevering ikke har skjedd.

I LF-2010-133423 «Why Worry» kom lagmannsretten til at en fritidsbåt som skulle leveres «ferdig pusset», ikke var leveringsklar i kontraktsmessig stand på beslagstidspunktet. For retten var det avgjørende at pussingen var inkludert i selve avtalen om båtkjøpet, og ikke et «tillegg» bestilt i løsøreerverters interesse. Rettsvern kunne dermed ikke anses etablert i medhold av interesselæren.

Det avgjørende for spørsmål om rettsvern er etablert ved tilleggsytelser, er om løsøret kan leveres i kontraktsmessig stand, uten at tilleggsytelsen utføres. Når tilleggsarbeidet ikke er del av selve hovedytelsen, vil forskuddsbetaling for hovedytelsen ikke likestilles med alminnelig usikret kreditt.

5.2.3 Faren for kreditorsvik

Med henvisning til interesselæren, fremholdt Høyesterett i Aurstad maskin-dommen at «[i] slike tilfeller er faren for kreditorsvik liten».¹²⁰ Uttalelsen forstås slik at dersom interesselærens vilkår er oppfylt, vil faren for kreditorsvik generelt være liten. Retten gir ikke en nærmere begrunnelse for hvorfor. I lys av henvisning til at forskuddsbetaling i samsvar med interesselæren «ikke likestilles med en kredittytelse», fremstår det imidlertid slik at Høyesterett ser faren for kreditorsvik i sammenheng med det manglende kreditlelementet.¹²¹

Det kan likevel diskuteres om de transaksjoner interesselæren kommer til anvendelse på, generelt utgjør en liten fare for kreditorsvik. Interesselæren kan komme til anvendelse på de fleste løsørekjøp, der erverver lar løsøret bli stående hos selger etter at betaling er ytt. Det gjelder altså ingen overordnede krav til dokumentasjon av avtalens innhold, eller når den ble inngått. I hvilken grad hensynet til notoritet og publisitet er sikret, vil som følge av prinsippet

¹²⁰ HR-2021-2248-A avsnitt 61.

¹²¹ HR-2021-2248-A avsnitt 58.

om avtalefrihet og formfrihet, bero på hvordan løssøreerverver og selger gjennomfører den enkelte disposisjon.¹²²

Som følge av rettsvernsreglenes absolutte karakter, er det som nevnt ikke tilstrekkelig for å etablere rettsvern, at en disposisjon utvilsomt er gjennomført.¹²³ Det kan dermed tale mot at faren for kreditorsvik generelt er liten, at de disposisjoner interesselæren kan gjøres gjeldene for, ikke generelt sikrer et minimum av notoritet som kan motvirke kreditorsvik.

Et illustrerende eksempel kan være dersom konkursskyldneren individualiserer løssøre med navnelapp til en påstått løssøreerverver, kort tid før kreditor får tilgang til skyldnerens lagerlokale. Skyldneren viser til at kontantene som ligger i kasseapparatet er betaling for løssøret, og at avtalen ble inngått muntlig. En slik påstått avtale kan i prinsippet ha rettsvern etter interesselæren. Spørsmålet om rettsvern er etablert vil i ytterste konsekvens, kunne bero på om skyldneren har klart å fabrikere tilstrekkelig «dokumentasjon» til å sannsynliggjøre at en avtale er inngått, oppgjør er gjennomført og at det utelukkende var i løssøreerververs interesse at løssøret sto hos selger på beslagstidspunktet.

Det fremstår dermed slik at spørsmålet om faren for kreditorsvik generelt er liten, ikke beror på en overordnet vurdering av om kontraktstypen muliggjør enkel og objektiv kontroll av en påstått disposisjons realitet, men en konkret bevisvurdering tilknyttet interesselærens vilkår. Når muligheten for enkel og objektiv kontroll av de disposisjoner kontraktstypen omfatter, ikke beror på en vurdering av den notoritet interesselæren generelt sikrer, er det nærliggende at unntaket ikke utgjør en liten fare for kreditorsvik. At en relativt enkelt kan fabrikere bevis til støtte for at unntakets vilkår er oppfylt, trekker i samme retning.

Faren for kreditorsvik er ikke generelt liten for interesselæren.

5.2.4 Taler gode grunner for at rådighetsfratakelse ikke kreves

Den grunnleggende tanken bak interesselæren er at forskuddsbetaling ikke kan likestilles med alminnelig kreditt. Begrunnelsen er at selger har «krav på betaling» når han har utført sin del av ytelsen, og både kan og vil levere. Synspunktet fremstår altså å være at kjøper ikke yter

¹²² Kong Christian Den Femtis Norske Lov, 15. april 1687 (NL) art. 5-1-2, jf. 5-1-1.

¹²³ Se punkt 5.1.1.

kreditt når løsøret er leveringsklart, men betaler fordi selger har krav på oppgjør før overlevering kan gjennomføres.¹²⁴

Lilleholt fremholder at «[ø]nsket om ikkje å hindre transaksjonar som er tenlege» ligger til grunn for interesselæren.¹²⁵ Dersom selger må vente med å tilføres likviditet til kjøper kan motta løsøret, vil det utgjøre en ulempe for selger. Risikoen for mislighold vil flyttes over til selgeren, som har oppfylt sin del av kontraktsforpliktelsen. Når kjøper kan ha rettsvern etter interesselæren, legges det altså til rette for forskuddsbetaling, slik at den økonomiske risikoen fordeles mellom kjøper og selger. Hensynet til å muliggjøre effektiv omsetning av løsøre vil dermed utgjøre en sentral begrunnelse for at erverver har rettsvern etter interesselæren.

Subjektive vurderinger

Hvorvidt rettsvern er etablert i medhold av interesselæren vil langt på vei bero på subjektive vurderinger. Ettersom det ikke gjelder nærmere bestemte kriterier for hvordan løsøreerverver må sannsynliggjøre at interesselærens vilkår er oppfylt, vil unntaket kunne fremstå lite retts teknisk enkelt. Det kan være vanskelig for løsøreerverver og kreditorene å forutse hvilke rettsstiftelser som står seg overfor kreditor. Rettsvernsreglenes absolutte karakter underbygger at en med utgangspunkt i objektive kriterier bør kunne forutse hvilke erverv som har rettsvern. Interesselæren fremstår dermed lite koherent og retts teknisk enkel.

5.2.5 Konklusjon

Etter gjeldende rett har løsøreerverver rettsvern uten å få løsøret overlevert til seg, forutsatt at interesselærens vilkår er oppfylt.¹²⁶

Det fremstår imidlertid lite treffende å konkludere at interesselæren generelt utgjør en liten fare for kreditorsvik.¹²⁷ Som nevnt oppnås formålet om å hindre kreditorskadelige disposisjoner primært ved å sikre notoritet. Når det ikke gjelder overordnede krav som sikrer et visst minimum av notoritet for alle disposisjoner interesselæren kan gjøres gjeldende for, kan det vanskelig sies at faren for kreditorsvik generelt er liten. Interesselæren samsvarer dermed dårlige med de kumulative vilkårene Høyesterett oppstiller i Aurstad maskin-

¹²⁴ HR-2021-2248-A avsnitt 58.

¹²⁵ Lilleholt: *Allmenn formuerett* s. 305.

¹²⁶ Se punkt 5.2.1.

¹²⁷ Se punkt 5.2.3.

dommen. Når spørsmål om kjøper har rettsvern langt på vei beror på en subjektiv bevisvurdering av interesselærens vilkår, vil unntaket også i liten grad samsvare med rettsvernsreglenes absolutte - og rettsteknisk enkel karakter.

5.3 Større tilvirkningskontrakter

5.3.1 Overordnet om unntak for større tilvirkningskontrakter

Tilvirkningskjøp er bestilling av «ting som skal tilvirkes», når den som bestiller ikke skal skaffe en vesentlig del av materialet.¹²⁸ Bestemmelsen tar etter sin ordlyd sikte på gjenstander som skal lages eller bygges på bestilling fra kjøper. Videre er det en forutsetning at tilvirker står for en vesentlig del av materialene. Løsøret vil tilhøre bestiller dersom han skaffer materialene, og kreditor kan ikke ta beslag med utgangspunkt i tilvirkers legitimasjon.¹²⁹

Ved større tilvirkningskontrakter vil tilvirkeren generelt stå overfor en finansieringsutfordring. Dersom bestiller ikke yter forskuddsbetaling, eller tredjemann finansierer prosjektet ved lån, vil tilvirkeren selv måtte stå for alle utgiftene. Videre er tilvirkningskontrakter ofte spesiallaget etter bestillers spesifikasjoner. Prisen ved salg til en tredjemann, vil dermed normalt være lavere enn tilvirkingskostnadene. Tilvirker har altså som utgangspunkt dårlig sikkerhet i tilvirkingsobjektet. Berg hevder med dette som bakteppe at finansiell medvirkning fra bestilleren «[k]an vera heilt avgjerande for realisering av større prosjekt».¹³⁰

Problemstillingen i det følgende er om en bestiller som forskuddsbetaler for en større tilvirkingskontrakt, har rettsvern mot beslag fra tilvirkers kreditorer, til tross at løsøret er i tilvirkers besittelse på beslagstidspunktet.

Førstvoterende fremholdt i Aurstad maskin-dommen at det synes «allment akseptert» at kjøper har rettsvern mot selgers kreditorer, ved «større tilvirkningskontrakter, der et krav om overlevering kan være et effektivt hinder for en helt nødvendig finansieringsordning».¹³¹ Formuleringen «allment akseptert» tilsier at førstvoterende gir tilslutning til at det kan gjøres unntak fra kravet om rådighetsfratakelse for større tilvirkningskontrakter. Uttalelsen er på lik

¹²⁸ Kjøpsloven 13. mai 1988 nr. 27 § 2 første ledd.

¹²⁹ Rt. 2015 s. 979 avsnitt 16, jf. Berg: *Beslagsretten* s. 435 flg.

¹³⁰ Berg: *Beslagsretten* s. 437.

¹³¹ HR-2021-2248-A avsnitt 61.

linje med førstvoterendes uttalelse om interesselæren, et obiter dicta. Den rettskildemessige vekten av uttalelsen er isolert sett begrenset.¹³²

Unntaket har imidlertid fått bred tilslutning i teorien, hvilket underbygger at det foreligger en festnet rettsoppfatning om rettsvernsakten ikke må utføres for å ha rettsvern.¹³³

Et spørsmål Høyesterett ikke klargjør, er om det utgjør et vilkår for at bestiller skal ha separatistrett i tilvirkingsobjektet, at tilvirkningskontrakten inneholder en klausul som angir at eiendomsretten skal gå over til bestiller etter hvert som forskuddsbetaling ytes. Den generelle oppfatningen i teorien er at en slik avtaleklausul kreves.¹³⁴ Det er hensynene bak reglene om kreditorekstinksjon og rettsvern, som er avgjørende for adgangen til å gjøre unntak fra rettsvernsakten.¹³⁵ Systembetragtninger underbygger dermed at det avgjørende for bestillers rettsvern ikke bør være en avtaleklausul, men om større tilvirkningskontrakter som kontraktstype oppfyller vilkårene for å gjøre unntak fra rettsvernsakten. Det vil i liten samsvare med rettsvernsreglenes preseptoriske karakter dersom en avtaleklausul som uansett ikke kan binde kreditor er påkrevd.¹³⁶

Spørsmålet i det følgende er for det første hva som utgjør en «større» tilvirkningskontrakt. For det andre vurderes om kontraktstypen oppfyller de kumulative vilkårene for å gjøre unntak fra rettsvernsakten.

5.3.2 Når er en tilvirkningskontrakt «større»

Uttalelsen i Aurstad maskin-dommen om at «overlevering kan være et effektivt hinder for en helt nødvendig finansieringsordning», kan tilsi at en «større» tilvirkningskontrakt først foreligger når forskuddsbetaling er en nødvendig betingelse for finansiering, og dermed gjennomføring av kontrakten.¹³⁷

¹³² Skoghøy: *Rett og rettsanvendelse* s. 108.

¹³³ Lilleholt: *Allmenn formuerett* s. 304-305, jf. Berg: *Beslagsretten* s. 442, Falkanger og Falkanger: *Tingsrett* s. 770-772, Hauge: *Løsøreerverters kreditorvern* s. 167-168 og 13.

¹³⁴ Brækhus og Hærem: *Norsk tingsrett* s. 510-513, Hauge: *Løsøreerverters kreditorvern* s. 167-168, Falkanger og Falkanger: *Tingsrett* s. 771, Berg: *Beslagsretten* s. 442.

¹³⁵ HR-2021-2248-A avsnitt 64.

¹³⁶ Salvesen: *Kreditorvern* s. 372, Hauge: *Løsøreerverters kreditorvern* s. 176-178.

¹³⁷ HR-2021-2248-A avsnitt 61.

Salvesen trekker frem at unntaket først og fremst synes å rette seg mot «tilvirkningskontrakter inngått mellom profesjonelle parter, som strekker seg ut i tid og som har en forholdsvis høy kontraktssum». ¹³⁸ Vider gir Hauge utrykk for at kjøpers erverv burde ha separatistrett, når forskuddsbetaling «[b]idrar til finansiering av kontraktsoppfyllelsen». ¹³⁹ I samme retning fremholder Berg at unntak bør gjelde tilvirkingskjøp som involverer «så store verdier at ei ekstern finansiering normalt er nødvendig». ¹⁴⁰

Det er etter dette nærliggende at en «større» tilvirkningskontrakt først foreligger når kontraktssummen er av en viss objektiv størrelse, og forskuddsbetaling generelt er nødvendig for at kontrakten kan inngås, og gjennomføres etter sitt innhold. Dersom kontraktsperioden strekker ut i tid kan det også tale for at tilvirkningskontrakten er «større». Hvis tilvirkeren må arbeide i en lang periode uten å tilføres likviditet i form av forskuddsbetaling fra bestiller, vil det kunne medføre stor økonomisk risiko. Tilvirkeren vil tappe sine midler for å utføre arbeid som en risikerer å ikke få betalt for. Ved forskuddsbetaling der kontrakten løper over lang tid, vil også bestiller i større grad eksponere seg for at tilvirker kan få betalingsproblemer, og dermed et mulig kreditorbeslag. Dersom bestiller ikke har rettsvern for forskuddsbetaling som finansierer kontrakten, vil altså større tilvirkningskontrakter etter sin art påføre begge parter en betydelig økonomisk risiko.

5.3.3 Faren for kreditorsvik

Flertallet i Aurstad maskin-dommen fremholdt at «faren for kreditorsvik [er] liten» for større tilvirkningskontrakter. ¹⁴¹ Uttalelsen forstås slik at dersom en avtale kvalifiserer til å være en «større tilvirkningskontrakt», vil faren for at tilvirker unndrar økonomiske midler fra de eksisterende kreditorene, generelt anses liten. Førstvoterende gir imidlertid ikke en nærmere begrunnelse for synspunktet. Formuleringen «allment akseptert» kan tale for at retten gir tilslutning til de alminnelige synspunktene i juridisk teori.

Litteraturen er langt på vei samstemt om at tilvirkningskontrakter utgjør en liten fare for kreditorsvik, når kontraktssummen er høy og prosjektet trekker ut i tid. Slike kontrakter er i alminnelighet godt dokumentert. Avtaletidspunktet og innholdet i kontrakten vil dermed

¹³⁸ Salvesen: *Kreditorvern* s. 366.

¹³⁹ Hauge: *Løsøreerverters kreditorvern* s. 31.

¹⁴⁰ Berg: *Beslagsretten* s. 442.

¹⁴¹ HR-2021-2248-A avsnitt 61.

generelt være enkelt og objektivt kontrollerbart. I tillegg er det vanskelig å fabrikkere en påstått betaling når kontraktssummene er store.¹⁴² Ettersom større tilvirkningskontrakter ofte involverer flere parter, vil også faren for kreditorsvik reduseres.¹⁴³ Det har formodningen mot seg at flere, og ofte uavhengige parter, ønsker å bidra til skyldnerens kreditorsvik ved å fabrikkere eller antedatere en tilvirkningskontrakt.

Synspunktene i juridisk teori har gode grunner for seg. Dokumentasjonen som ligger til grunn for større tilvirkningskontrakter vil generelt være utarbeidet før prosjektet starter, og gi informasjon som kan kontrollere hvilket tidspunkt kontrakten er inngått, hvor mye som er betalt og hvilket løløser som skal tilvirkes, på en objektiv og enkel måte. Generelt vil dermed større tilvirkningskontrakter sikre høy grad av notoritet.

Vider er det et sentralt moment, at overlevering i liten grad sikrer ytterligere notoritet enn den dokumentasjon som utarbeides i forbindelse med tilvirkningskontrakten. Overlevering muliggjør hverken kontroll av avtaletidspunktet eller kontraktssummen. Tilvirkeren må også som følge av kontraktens art, ha fysisk tilgang til kontraktsgjenstanden frem til den er klar for levering. Ved midlertidig overlevering før løløret er leveringsklart, vil overleveringen heller ikke si noe om hva det ferdige produktet vil være, eller verdien av arbeidet som gjenstår.

Når det gjelder publisitet, vil også overleveringskravet i liten grad gi tilvirkerens kreditorer innsikt i hvordan han disponerer over løløret. Ved større tilvirkningskontrakter vil det uansett være mer sentralt for kreditor å ha innsikt i hvilke prosjekter tilvirkeren arbeider med, og hvor mye inntekter som genereres av dem.

Tilvirkningskontrakter av et slikt omfang som beskrevet i punkt 5.3.1 utgjør etter dette generelt liten fare for kreditorsvik.

5.3.4 Taler gode grunner for at rådhetsfratakelse ikke kreves

Høyesterett uttalte i Aurstad maskin-dommen at overleveringskravet kan «være et effektivt hinder for en helt nødvendig finansieringsordning».¹⁴⁴ Uttalelsen tolkes slik at

¹⁴² Berg: *Beslagsretten* s. 442, Salvesen: *Kreditorvern* s. 368, Falkanger og Falkanger: *Tingsrett* s. 771 og Hauge: *Løløreerverters kreditorvern* s. 173.

¹⁴³ Salvesen: *Kreditorvern* s. 368.

¹⁴⁴ HR-2021-2248-A avsnitt 61.

forskuddsbetaling fra bestiller, generelt anses nødvendig for inngåelse og gjennomføring av større tilvirkningskontrakter.

Henvisningen til at rettsvernsakten kan være et «effektivt hinder» tilsier at overleveringskravet er egnet til å motvirke at bestiller forskuddsbetaler, og at tilbakeholdenhet med å forskuddsbetale, vil lede til at færre tilvirkningskontrakter inngås. Hensynet til at rettsvernsreglene ikke bør motvirke gjennomføring av tjenlige transaksjoner, taler dermed for at det er god grunn til å gjøre unntak fra overleveringskravet.¹⁴⁵ Større tilvirkningskontrakter er av høy økonomisk verdi og bidrar blant annet til utvikling av industrien. De er dermed samfunnsøkonomisk ønskelig.

Når større tilvirkningskontrakter forutsetter at tilvirker har fysisk rådighet over kontraktsgjensstanden til den er ferdig bygget, vil også overleveringskravet medfører store praktiske utfordringer. Det vil for eksempel være tilnærmet umulig å etablere rettsvern for en offshore modul, eller et skip under bygging. Videre trekker det i retning at det er god grunn til å gjøre unntak fra overleveringskravet, at unntaket i liten grad vil medføre økt fare for kreditorsvik.¹⁴⁶

Et spørsmål som gjør seg gjeldende i lys av Aurstad maskin-dommen, er om finansiering fra bestiller må være «helt nødvendig» i det konkrete tilfellet.¹⁴⁷ Isolert kan formuleringen «helt nødvendig» tale for at forskuddsbetalingen i form av for eksempel milepælsbetalinger, må være en nødvendig forutsetning for gjennomføring av den bestemte kontrakten. På den annen side fremstår det lite rimelig at en bestiller avskjæres muligheten til å etablere rettsvern, fordi tilvirker har god økonomi. Det vil også være lite retts teknisk enkelt, dersom rettsvernsspørsmålet beror på en subjektiv vurdering av tilvirkers finansieringsbehov. Retts tekniske hensyn og konsekvenshensyn taler dermed med styrke for å vurdere finansieringsbehovet ut fra et normativt perspektiv. Spørsmålet blir da om forskuddsbetaling generelt er helt nødvendig for finansiering av tilvirkningskontrakten.

Spørsmålet om forskuddsbetaling er en «helt nødvendig finansieringsordning» aktualiserer seg også ved vurderingen av om det må være samsvar mellom hvor mye som er

¹⁴⁵ Lilleholt: *Allmenn formuerett* s. 309.

¹⁴⁶ Se punkt 5.3.3.

¹⁴⁷ HR-2021-2248-A avsnitt 61.

forskuddsbetalt, og hvor store kostnader som har påløpt tilvirkeren. I Rt. 1990 s. 59 Myra Båt vurderte Høyesterett om en byggherre som hadde forskuddsbetalt til en entreprenør som gikk konkurs, hadde fått eiendomsrett til stålplater som var ankommet byggeplassen, men ikke var inkorporert i bygget. Hensynet til sammenheng i regelverket, taler for at dommen også er relevant for andre tilvirkningskontrakter enn entreprise.¹⁴⁸

I avgjørelsen ble det vist til at «[b]yggherren bidrar til finansiering av entreprisen ved at det betales avdrag etter hvert som arbeidet skrider frem».¹⁴⁹ I lys av dommen og underrettspraksis er det nærliggende at det må være et relativt nært forhold mellom hvor mye som er forskuddsbetalt, og de totale kostnadene som har påløpt tilvirkeren. Stor differanse mellom forskuddsbetalingen og verdien av det tilvirkeren har ytt, underbygger at bestiller ikke finansierer gjennomføring av tilvirkningskontrakten, men yter alminnelig usikret kreditt.¹⁵⁰

Sett under ett er det gode grunner som taler for at overlevering ikke kreves for å ha rettsvern for større tilvirkningskontrakter. Forskuddsbetaling fra bestiller er nødvendig for å finansiere kontraktstypen.¹⁵¹ Videre kan overleveringskravet motvirke at større tilvirkningskontrakter inngås, ettersom hverken tilvirker eller bestiller ønsker å utsette seg for den økonomiske risiko kontraktsformen utgjør. Mulighet til å etablere rettsvern for forskuddsbetaling, vil dermed bidra til risikofordeling mellom tilvirker og bestiller.

5.3.5 Konklusjon

De kumulative vilkårene for å gjøres unntak fra den alminnelige rettsvernsakten er oppfylt. Videre har Høyesterett anerkjent unntaket. Erververen har dermed etter gjeldende rett, rettsvern uten å utføre den alminnelige rettsvernsaken, når løssøre er ervervet ved en større tilvirkningskontrakt. En forutsetning at det er samsvar mellom hvor mye bestiller har forskuddsbetalt, og de totale kostnadene som har påløpt tilvirkeren på beslagstiden.

5.4 Forbrukerkjøp

Spørsmålet i det følgende er om en forskuddsbetalende forbruker bør ha vern mot beslag fra selgers kreditorer, uten å frata selger rådighet over løssøret. Problemstillingen er om

¹⁴⁸ Hauge: *Løssøreerverters kreditorvern* s. 169.

¹⁴⁹ Rt. 1990 s. 59 side 64.

¹⁵⁰ Rt. 1990 s. 59 side 64, RG 2003 s. 514.

¹⁵¹ HR-2021-2248-A avsnitt 61.

forbrukerkjøp generelt utgjør en liten fare for kreditorsvik, og om gode grunner taler for at selger ikke må fratas rådighet over løsøret, for at forbruker skal ha rettsvern.

5.4.1 Overordnet om unntak for forbrukerkjøp

En forbruker er en «fysisk person» som primært ikke handler som ledd i næringsvirksomhet. Videre foreligger det et «forbrukerkjøp» når en som primært handler som ledd i næringsvirksomhet, selger «ting» til en forbruker.¹⁵² Salg av løsøre vil etter ordlyden «ting» kunne være et forbrukerkjøp.

Problemstillingen om hvorvidt det kan gjøres unntak fra overleveringskravet for forbrukerkjøp, kan illustreres med følgende eksempel. Forbruker bestiller en el-sykkel fra nettbutikken Lillevik Nettsport AS. For å gjennomføre bestillingen er forbruker nødt til å legge inn kreditt- eller debetkort informasjon, og forskuddsbetale. Før sykkelen sendes til forbruker, går nettbutikken konkurs. Problemstillingen er om forbruker kan ha separatistrett til sykkelen, fordi forbrukerkjøp oppfyller vilkårene for å gjøre unntak fra rettsvernsakten.¹⁵³

I Aurstad maskin-dommen uttalte førstvoterende «[o]m det i tillegg må oppstilles unntak ved ordinære forbrukerkjøp, går jeg ikke inn på da dette uansett ikke har betydning for avtaler mellom profesjonelle parter».¹⁵⁴ Høyesterett tar altså ikke stilling til om det kan gjøres unntak for forbrukerkjøp. Døren holdes imidlertid åpen for at unntak kan gjøres dersom de kumulative vilkårene er oppfylt. Det avgjørende er om faren for kreditorsvik generelt er liten når løsøre omsettes ved forbrukerkjøp, og om det er gode grunner som taler for å ikke kreve at rettsvernsakten utføres.¹⁵⁵

Forbrukerunntaket har relativt svak forankring i teorien. Lilleholt er positiv til unntaket, uten å gi en inngående begrunnelse.¹⁵⁶ På den annen side hevder Salvesen og Hauge at det er en lovgiveroppgave å etablere et eventuelt unntak.¹⁵⁷ Berg og Marthinussen er også av den

¹⁵² Forbrukerkjøpsloven 21. juni 2002 nr. 34 § 1 tredje ledd, jf. annet ledd.

¹⁵³ HR-2021-22-48-A avsnitt 68, jf. punkt 5.1.

¹⁵⁴ HR-2021-2248-A avsnitt 61.

¹⁵⁵ Se punkt 5.4.2 og 5.4.3.

¹⁵⁶ Lilleholt: *Allmenn formuerett* s. 307.

¹⁵⁷ Hauge: *Løsøreerververs kreditorvern* s. 187-188, Salvesen: *Kreditorvern* s. 380.

oppfatning at det etter gjeldende rett, ikke er grunnlag for å unnta forbrukerkjøp fra overleveringskravet.¹⁵⁸

Samfunnsutviklingen har medført at forbrukerkjøp i stor grad betales med kreditt- eller debet kort, vipps, klarna eller andre nettbaserte betalingsløsninger. Enn så lenge inngås likevel forbrukerkjøp hovedsakelig som ytelse mot ytelse transaksjoner. Som eksempel kan nevnes kjøp av matvarer i butikk. Også ved omsetning av løsøre i fysisk butikk er betaling med kort den alminnelige oppgjørsform.¹⁵⁹ For slike ytelse mot ytelse transaksjoner aktualiserer ikke behovet for forbrukerunntaket seg, ettersom løsøret overleveres til forbruker samtidig som betaling ytes.¹⁶⁰

Unntak fra overleveringskravet for forbrukerkjøp har også en viss tilknytning til interesselæren. En del forbrukerkjøp vil oppfylle interesselærens vilkår, og på den måten ha rettsvern. Et forbrukerunntak vil imidlertid utvide en forskuddsbetalende forbrukers separatistrett. Det forutsettes blant annet ikke at løsøret er klar for levering, eller utelukkende står hos selger i kjøpers interesse.¹⁶¹ Netthandel kan være et tilfelle der separatistretten utvides.

I det følgende blir spørsmålet for det første om «faren for kreditorsvik» generelt er liten ved forbrukerkjøp. For det andre om «gode grunner taler for å ikke kreve [at selger fratras rådighet over løsøre]», for at forbruker skal ha rettsvern.¹⁶²

5.4.2 Faren for kreditorsvik

Hvorvidt faren for kreditorsvik generelt kan anses liten ved forbrukerkjøp, beror hovedsakelig på en vurdering av om forbrukerkjøp i alminnelighet sikrer en slik grad av notoritet og publisitet, at det er vanskelig for skyldneren å unndra midler som skal tjene til dekning for de eksisterende kreditorene.

¹⁵⁸ Berg: *Beslagsretten* s. 450, Marthinussen: «*Allmenn formuerett – Fleire rettar til same formuesgode*» s. 317-319.

¹⁵⁹ Salvesen: *Kreditorvern* s. 314-315, Lilleholt: *Allmenn formuerett* s. 307.

¹⁶⁰ Lilleholt: *Allmenn formuerett* s. 307.

¹⁶¹ Se punkt 5.2.1.

¹⁶² HR-2021-2248-A avsnitt 68.

Lilleholt hevder at faren for kreditorsvik ikke er stor i tilfeller der forbruker forskuddsbetalen, med henvisning til at «[d]et monnar oftast lite for debitor å dikte opp ein avtale med ein forbrukar». ¹⁶³ Lilleholt synes å hevde at avtaler om forbrukerkjøp generelt omsetter mindre verdier, og dermed er lite egnet til å unndra skyldnerens midler til skade for de eksisterende kreditorene. Salvesen deler ikke synspunktet, og hevder at faren for kreditorsvik er like stor ved forbrukerkjøp som for andre løøsørekjøp. Det vises til at klokker, biler og kunstverk er eksempel på løøsøre som kan være av stor verdi, og at fabrikkering av forbrukerkjøp kun forutsetter medvirkning fra forbrukeren. ¹⁶⁴ I motsetning til unntaket for større tilvirkningskontrakter, er altså juridisk teori mindre samstemt med hensyn til den generelle faren for kreditorsvik. ¹⁶⁵

Prinsippet om avtalefrihet og formfrihet innebærer at det ikke gjelder minstekrav til hvilken kontrollerbar dokumentasjon som må utarbeides ved avtaler mellom forbruker og en næringsdrivende selger. ¹⁶⁶ Hvorvidt det er mulig å kontrollere en innholdet og tidspunktet for inngåelse av et forbrukerkjøp, vil dermed i likhet med interesselæren, hovedsakelig bero på hvilken dokumentasjon avtalepartene utarbeider i det konkrete tilfellet.

Ved bruk av elektroniske betalingsmiddel som debet- eller kredittkort og vipps, kan imidlertid kortutsteder eller nettbank utstede kontoutskrift. Dato for avtaleinngåelse og kjøpesummen vil i slike tilfeller generelt være objektivt kontrollerbar, gjennom en uavhengig tredjepart. ¹⁶⁷ Videre vil forbrukerkjøp normalt dokumenteres med en ordrebekreftelse eller kvittering som gir anvisning på hvilket produkt som ble kjøpt. En ordrebekreftelse kan også inneholde serienummer som identifiserer det konkrete løøsøret. Slik identifikasjon er særlig nærliggende ved salg av verdifullt løøsøre, hvilket fremstår mest egnet til å unndra skyldnerens midler fra de eksisterende kreditorene.

Utstedelse av ordrebekreftelse og bruk av betalingsmidler der kontoutskrift kan utgis av en uavhengig tredjepart, kan tilsi at faren for at forbrukerkjøp fabrikkeres eller antedateres til skade for de eksisterende kreditorene, er liten. Særlig avtaler inngås over nett, kan dermed

¹⁶³ Lilleholt: *Allmenn formuerett* s. 307.

¹⁶⁴ Salvesen: *Kreditorvern* s. 378-379.

¹⁶⁵ Se punkt 5.3.3.

¹⁶⁶ NL art. 5-1-2, jf. 5-1-1.

¹⁶⁷ Salvesen: *Kreditorvern* s. 315.

hevdes å være enkelt kontrollerbare, med hensyn til både innhold og tidspunktet for inngåelse. Det kan altså tas til orde for at forbrukerkjøp som skjer ved netthandel, generelt utgjøre liten fare for kreditorsvik, fordi kontraktstypen sikrer høy grad av notoritet.

På den annen side er det ikke tilstrekkelig at en avgrenset andel av forbrukerkjøp etter sin art er notoriske. Forbrukerkjøp må som kontraktstype, generelt utgjøre en liten fare for kreditorsvik.¹⁶⁸ Valg av betalingsmiddel og hvordan den enkelte forbrukerkjøp gjennomføres, vil være styrende for muligheten til enkel og objektiv kontroll av disposisjonens realitet. Netthandel eller lignende kjøp vil dermed kunne utgjøre en kategori av forbrukerkjøp, som sikrer, eller har mulighet til å sikre, høy grad av konkret notoritet. Når rettsvernsreglene er absolutte og preseptoriske, er det imidlertid ikke nok til å ha rettsvern.¹⁶⁹

Forbrukerkjøp kan her sammenlignes med avtaler om salg og tilbakeleie. I Aurstad maskindommen var det ikke tvilsomt at den konkrete avtalen var reell og godt dokumentert. Avgjørende måtte likevel være, at ikke alle avtaler om salg og tilbakeleie sikrer en slik grad av notoritet at faren for kreditorsvik generelt er liten.¹⁷⁰ I utgangspunktet kan enhver selge løsøre, for deretter å leie det tilbake, uten at det utarbeides dokumentasjon som muliggjør kontroll av disposisjonens realitet. Tilsvarende gjelder for forbrukerkjøp.

Videre trekker det også i retning av at forbrukerkjøp ikke utgjør en liten fare for kreditorsvik, at kontraktstypen bare forutsetter medvirkning fra en part. Skyldneren og forbrukeren kan uten involvering av en tredjepart, fabrikkere eller antedatere disposisjoner til fordel for forbruker. Et vesentlig moment kan også være at skyldnerens nærstående eller kreditorer i vid utstrekning kan opptre som forbrukere. Ved å gi rettsvern uten gjennomføring av en rettsvernsakt, kan forbrukerunntaket forenkle illojal prioritering av enkelte kreditorer, eller andre disposisjoner til fordel for nærstående.

Dersom en ser reglene om rettsvern isolert fra reglene om proforma, kan den næringsdrivende skyldneren for eksempel fabrikkere en avtale om salg av løsøre til selskapets styreleder, som gjennom sitt investeringsselskap også er skyldnerens kreditor. Dersom forbruker har rettsvern uten overlevering, kan varen bli stående hos skyldneren frem til konkurs åpnes. Deretter kan

¹⁶⁸ Se punkt 5.1.1

¹⁶⁹ HR-2021-2248-A avsnitt 65.

¹⁷⁰ HR-2021-2248-A avsnitt 45 og 65.

styreleder gjøre separatistrett gjeldende og videreselge varen til dekning for investeringselskapets gjeld. Forbrukerkjøpet vil i realiteten utgjør prioritering av en bestemt kreditor.

Faren for kreditorsvik er ikke liten for forbrukerkjøp. Den videre drøftelsen av om det er gode grunner som taler for å ikke en rettsvernsakt blir følgelig subsidiær.

5.4.3 Taler gode grunner for at rådighetsfratakelse ikke kreves

Forbrukerhensyn

Samfunnsutviklingen har medført at forbruker i økende grad omsetter løsøre ved transaksjoner som ikke skjer etter ytelse mot ytelse prinsippet. Netthandel utgjør en slik type transaksjon. Videre er forskuddsbetaling fra forbruker den alminnelige oppgjørsformen, når forbruker ikke får rådighet over det som erverves, samtidig som betaling ytes. Den økonomiske risikoen for selgers mislighold er dermed skjøvet over til forbruker, ettersom forskuddsbetaling som hovedregel anses som usikret kreditt.¹⁷¹ Hensynet til å verne den svake avtalepart, kan tale for at rettsvernsreglene bør utformes slik at forbruker ikke tvinges til å utsette seg for en økonomisk risiko, i de tilfeller hvor selger krever forskuddsbetaling.

Konkurs i selskapet Garderobemannen kan være illustrerende for forbrukers behov for et særskilt vern. Etter konkursen risikerer anslagsvis 1600 kunder å bli stående igjen med et dividendekrav av relativt store forskuddsbetalte beløp.¹⁷²

På den ene siden kan det fremstå urimelig at forbruker skal lide tap som følge av kreditorbeslag, når den alminnelige oppgjørsformen ved for eksempel netthandel, er forskuddsbetaling. Som følge av rettsvernsreglenes absolutte - og preseptoriske karakter kan kreditorbeslag imidlertid få urimelige utslag, uten at det påvirker kreditors beslagsrett.¹⁷³ Det vil også fremstå lite koherent og retts teknisk enkelt å tillate unntak fra rettsvernsregelen for en avgrenset personkrets. Unntaket kan blant annet bli prosessdrivende, ved at det oppstår tvist om hvem som er «forbruker», og hva som er et «forbrukerkjøp». Begge spørsmål vil kunne bero på konkrete og subjektive vurderinger, hvilket gjør det vanskelig å forutse om en

¹⁷¹ Salvesen: *Kreditorvern* s. 378, Lilleholt: *Allmenn formuerett* s. 307.

¹⁷² Se dekl. § 6-1, jf. Bjørke: «*Garderobe-Mannen konkurs igjen: 1600 nye kunder skal ha betalt for varer de ikke har fått*», NRK, 27. juli 2022, <https://www.nrk.no/osloogviken/garderobe-mannen-konkurs-igjen-1600-nye-kunder-skal-ha-betalt-for-varer-de-ikke-har-fatt-1.16045782>.

¹⁷³ HR-2021-2248-A avsnitt 51.

rettsstiftelse har rettsvern.¹⁷⁴ Omsetting av løsøre på Finn.no kan nevnes som eksempel. På handelsplattformen kan det være uklart om både kjøper og selger er privatperson eller næringsdrivende.¹⁷⁵

Omsetningshensyn

Risikoen for økonomisk tap kan medføre at forbrukere unnlater å handle løsøre der forskuddsbetaling er påkrevd. I lys av formålet om å hindre kreditorsvik fremstår det som en utilsiktet konsekvens, at overleveringskravet kan medføre redusert omsetning av løsøre. Det er ikke nærliggende at netthandel, eller annen omsetning der forskuddsbetaling kreves, utgjør en større fare for kreditorsvik enn annen omsetning av løsøre. Overleveringskravets mulig negative innvirkning på omsetning av løsøre som ikke skjer etter ytelse mot ytelse pirnsippet, kan følgelig utgjøre en utilsiktet skranke for omsetningslivet.¹⁷⁶

Videre hevder Hauge at overleveringskravet kan være en felle for forbrukere.¹⁷⁷ Forbrukere er i vid utstrekning ikke kjent med den økonomiske risikoen forbundet med å forskuddsbetale.¹⁷⁸ Forbruker vil altså i de fleste tilfeller ikke ha til hensikt å yte selger usikret kreditt. Med dette som bakteppe, er det ikke urimelig å anta, at den gjennomsnittlige forbruker på mange måter anser forskuddsbetaling like «risikofritt» som når en betaler i butikk. En betaler, så blir løsøret «mitt».

Forbrukernes manglende bevissthet om den økonomiske risiko en utsetter seg for ved å forskuddsbetale, kan på den ene siden tale for at overleveringskravet ikke har negativ innvirkning på omsetningen av løsøre. På den annen side bør ikke manglende kjennskap til risikoen for kreditorekstinksjon være til ulempe for forbruker. Tvert imot kan forbrukers manglende kreditthensikt tale for at det kreves et særskilt vern, ved å gjøre unntak fra rettsvernsakten.

Forbrukervern i Sverige og Danmark

Etter svensk og dansk rett er utgangspunktet at forbruker har rettsvern fra avtaleinngåelsen,

¹⁷⁴ Se punkt 3.4 til 3.5.

¹⁷⁵ Se <https://www.finn.no>, Finn er en digital markeds plass åpen for private og næringsdrivende.

¹⁷⁶ Salvesen: *Kreditorvern* s. 378.

¹⁷⁷ Hauge: *Løsøreerverters kreditorvern* s. 188.

¹⁷⁸ Lilleholt: *Allmenn formuerett* s. 307, Berg: *Beslagsretten* s. 448.

forutsatt at løøsøret er individualisert.¹⁷⁹ Hensynet til sammenheng i det nordiske regelverket kan tale for at det er gode grunner til å gjøre unntak fra overleveringskravet.

Alternative måter å redusere forbrukers økonomiske risiko

Hauge tar til orde for at en utvidelse av forbrukervernet i finansavtaleloven § 2-7 kan være mer egnet til å beskytte forbruker, enn å gjøre unntak fra rettsvernsreglene.¹⁸⁰ Av bestemmelsen følger det at en forbruker kan få dekket økonomiske tap ved refusjon fra «en annen kredittøyer enn selgeren», såfremt «kreditten øytes etter avtale mellom selgeren og kredittøyeren». Ved betaling med kredittkort kan altså forbruker kreve økonomisk tap lidt som følge av selgers mislighold, refundert av kredittkortutsteder. Ved betaling med kredittkort, øytes kreditt etter avtale mellom kortutsteder og selgeren. Avhengig av hvordan et kjøp finansieres, vil altså forbrukers økonomiske risiko ved forskuddsbetaling, reduseres betydelig.

Bruk av betalingsløsninger som tillater at forbruker ikke må forskuddsbetale, kan også være egnet til å verne forbruker. Ved bruk av «Klarna» kan forbruker utsette betaling i 14 dager. Forbruker kan dermed avvende betaling til løøsøret er sendt med posten.¹⁸¹ Alternative måter å redusere den økonomiske risikoen ved avtaler som ikke skjer etter øytelse mot øytelse prinsippet, kan etter dette tale for at det ikke er god grunn til å gjøre unntak fra overleveringskravet.

Oppsummering

Forbrukers separatistrett vil kunne medføre lite effektiv innhenting av midler til dekning for de usikrede kreditorenes krav. Konkurs i nettbutikken «Stayclassy.no» kan være illustrerende. Det fremstår som uhensiktsmessig utnyttelse av boets midler, dersom bostyrer er nødt til å bruke selskapets gjenværende midler til å gjøre samtlige el-sparkesykler som var bestilt og forskuddsbetalt tilgjengelig for forbrukerne.¹⁸² Boet vil tappes ved betaling av løøn til vakter eller lignende, som er nødvendig for å realisere forbrukers separatistrett. Rettstekniske hensyn og effektivitetshensyn taler dermed for at det ikke er god grunn til å gjøre unntak fra overleveringskravet.

¹⁷⁹ Konsumentkøplagene (2022:260) § 7, Hauge, *Løøsøreerverters kreditorvern* s. 83-84.

¹⁸⁰ Hauge: *Løøsøreerverters kreditorvern* s. 188.

¹⁸¹ Salvesen: *Kreditorvern* s. 315.

¹⁸² Se <https://stayclassy.no>, Selskapet ble tatt under konkursbehandling 7. februar 2023.

Et annet problem dersom forbrukerkjøp har rettsvern uten overlevering, kan være at selger har solgt flere varer enn han hadde rett til. Samme vare kan være solgt til flere forbrukere, slik at det oppstår en suksesjonskonflikt internt i kreditorbeslaget.¹⁸³ Rettstekniske hensyn kan dermed langt på vei tale for at det ikke er gode grunner til å gjøre unntak fra rettsvernsakten. Forbrukers separatistrett vil for kunne medføre store praktiske utfordringer for konkursbo.

På den annen side har overgangen fra betaling med faktura til forskuddsbetaling, flyttet den økonomiske risikoen fra selger til forbruker. Dersom det ikke gjøres unntak fra rettsvernsakten, kan det lede til illojal utnyttelse av forbruker. En sportsbutikk kan ved å selge rabatterte varer få forbrukere til å handle i selskapets nettbutikk. Før varene blir sendt til forbruker, begjærer selskapet oppbud og blir slått konkurs.¹⁸⁴ Konkursboet får som følge av forskuddsbetaling inn kapital til å dekke kreditorenes krav. I tillegg kan det solgte løløret tjene til dekning for kreditor. Uten unntak for forbrukerkjøp, vil forbrukere som ikke betaler med kredittkort eller klarna, kun ha krav på dividende.¹⁸⁵

Videre taler det med styrke for at det er god grunn til å gjøre unntak fra hovedregelen om overlevering, at rettsvernsregelen ikke skal gripe unødige inn i omsetningslivet. Muligheten for å utnytte forbruker, i tillegg til forbrukers manglende kjennskapen til den risiko en utsetter seg for ved å forskuddsbetale trekker også i samme retning.

Det er gode grunner som taler for å ikke kreve at selger fratras rådighet over løløret, for at forbruker skal ha rettsvern.

5.4.4 Konklusjon

Som redegjort for i avhandlingens punkt 5.4.2 utgjør ikke forbrukerkjøp generelt liten fare for kreditorsvik. Vilkårene for å gjøre unntak er kumulative.¹⁸⁶ Løløreerverver har dermed ikke rettsvern uten å utføre den alminnelige rettsvernsakten.

Ettersom overgangen fra faktura til forskuddsbetaling har flyttet risikoen ved forbrukerkjøp fra selger til forbruker, kan det *de lege ferenda* være god grunn til at lovgiver bør vurdere et unntak fra overleveringskravet. Et lovfestet unntak kan fremstå hensiktsmessig ettersom det

¹⁸³ Falkanger og Falkanger: *Tingsrett* s. 596

¹⁸⁴ Konkursloven 08. juni 1984 nr. 58 (kkl.) §§ 62, jf. 60, 61.

¹⁸⁵ Deknl. §§ 6-1, jf. 9-6.

¹⁸⁶ Se punkt 5.1.

muliggjør regulering av bestemte typer forbrukerkjøp, herunder netthandel. Ved å lovfeste unntaket kan en også ta hensyn til de tilfeller hvor en antar at transaksjonen har et illojalt preg. Dette kan gjelde forbrukeravtaler med nærstående av skyldneren eller eksisterende kreditorer.

En annen problemstilling er at vilkåret om individualisering i vid utstrekning kan avskjære forbrukers separatistrett, uavhengig av rettsvernsakten. Selger får normalt vareleveringer fra eksterne leverandører. Det er dermed en svært begrenset tidsperiode der løøsret vil være individualisert, før det for eksempel sendes til forbruker.

5.5 Fisjon

I det følgende er spørsmålet om et aksjeselskap som får løøsre overført til seg ved fisjon, har rettsvern uten å utføre den alminnelige rettsvernsakten. Problemstillingen er om overføring av løøsre i samsvar med den rettslige reguleringen av fisjon, oppfyller vilkårene for å gjøre unntak fra hovedregelen om rådigheitsfratakelse.

5.5.1 Overordnet om unntak for fisjon

Aksjelovens regler om fisjon kommer til anvendelse ved «deling av selskap», når selskapets «eiendeler, rettigheter og forpliktelser» skal fordeles på selskapet selv og ett eller flere overtakende selskap.¹⁸⁷ Ordlyden «eiendeler» omfatter alminnelig løøsre. Videre kan også alle eiendeler, rettigheter og forpliktelser overføres til to eller flere overtakende selskap, slik at det opprinnelige selskapet opphører.¹⁸⁸ Selskapet som deles kalles for overdragende selskap, og ved deling får aksjonærene i overdragende selskap som utgangspunkt vederlag i form av aksjer i det, eller de overtakende selskap.¹⁸⁹

I praksis benyttes fisjon blant annet for å omorganisere selskap eller konsern. Omorganisering kan blant annet gjøres for å fordele selskapets samlede virksomhet på flere og mer spesialiserte avdelinger.¹⁹⁰ Slik spesialisering av selskap kan være hensiktsmessig for å

¹⁸⁷ Aksjeloven 13. juni 1997 nr. 44 (asl.) § 14-2 første ledd.

¹⁸⁸ Asl. § 14-2 annet ledd, jf. Bråthen (2022) s. 317-318.

¹⁸⁹ Asl. § 14-2 første ledd nr. 1.

¹⁹⁰ Woxholth: *Selskapsrett* s. 415.

optimalisere driften, eller klargjøre hele eller deler av virksomheten for salg. Fisjon kan også benyttes for å posisjonere et selskap i markedet.¹⁹¹

Unntakets kjerne vil være tilfeller der det ikke er mulig å gjennomføre den alminnelige rettsvernsakten, eller der overleveringskravet vil medføre slike praktiske utfordringer eller kostnader, at det er egnet til å motvirke hensiktsmessig omorganisering. Et aktuelt tilfelle kan være når det opprettes en leieavtale etter omorganisering, slik at overdragende selskap hele tiden skal ha løsøret i sin besittelse. Det samme gjelder når overdragende - og overtakende selskap har samme ledelse og forretningslokale. Et unntak for fisjon vil altså kunne forenkle og effektivisere omorganisering. For eksempel vil en kunne utføre en tilsvarende omorganisering som i Aurstad maskin-dommen, uten at det kreves overlevering av anleggsmaskinene for å ha rettsvern.

Fisjonsreglene og fusjonsreglene som gjelder sammenslåing av selskap, bygger på kontinuitetsprinsippet. Prinsippet innebærer at overtakende selskap «[i] størst mulig grad [bør] tre inn i det overdragende selskapets posisjoner med hensyn til eiendeler, rettigheter, forpliktelser m.v.».¹⁹²

Videre kom Høyesterett i Forusstranda-dommen til at det ikke kunne gjøres unntak fra den alminnelige rettsvernsakten, når rett til fast eiendom overføres ved fisjon.¹⁹³ Problemstillingen i det følgende er om det likevel kan gjøres unntak fra den alminnelige rettsvernsakten, når rett til løsøre overføres ved fisjon.

Berge og Myhre er av den oppfatning at de «vanlige rettsvernsreglene» gjør seg gjeldende. De legger dermed til grunn at kravet om rådighetsfratakelse ikke kan fravikes. Som begrunnelse vises til at det dem bekjent, ikke tidligere har vært reist spørsmål om det må gjøres unntak fra overleveringskravet ved fisjon, og at Forusstranda-dommen etter deres oppfatning klart gir støtte for at overlevering er påkrevd.¹⁹⁴ Videre kan uttalelsen i NOU: 1992: 29 om at overføring av eiendeler som ledd i fisjon «[m]å skje etter reglene for de enkelte typer

¹⁹¹ Aabø Evensen, «Fisjon og fusjon», <https://www.aaboevensen.com/aktuelt/fisjon-og-fusjon> (sist oppdatert 02.05.23).

¹⁹² NOU 1992:29 s. 200.

¹⁹³ HR-2017-33-A avsnitt 42 og 44, jf. tingl. § 23 første ledd.

¹⁹⁴ Berg og R. Myhre: «Konkursboets beslagsrett ved fisjon» s. 25 flg.

eiendeler, f.eks slik at hjemmel til fast eiendom må overføres ved skjøte», også tale for at det ikke er grunn til å gjøre unntak fra hovedregelen om rådighetsfratakelse.¹⁹⁵

I Aurstad maskin-dommen uttalte flertallet også at det «[i]kke [er] grunnlag for å gjøre unntak fra overleveringskravet ved konserninterne transaksjoner, jf. aksjeloven §§ 3-8 og 3-9».¹⁹⁶ Uttalelsen forstås slik at det ikke kan gjøres unntak fra overleveringskravet for konkrete disposisjoner, eller kontraktstyper som utgjør en konsernintern transaksjon. I dommen var det utvilsomt foretatt en konsernintern transaksjon, ettersom avtalen om salg og tilbakeleie var inngått mellom to heleide datterselskap av Aurstad AS.¹⁹⁷

I det følgende blir første spørsmål om fisjon utgjør en konsernintern transaksjon etter aksjeloven §§ 3-8 eller 3-9. For det andre om den rettslige reguleringen av fusionsinstituttet innebærer at det generelt er liten fare for kreditorssvik, når løssøre overføres ved fisjon. Og til slutt om det er gode grunner som taler for at overdragende selskap ikke må fratras rådighet over løssøret, for at overtakende selskap skal ha rettsvern.

5.5.2 Aksjeloven §§ 3-8 og 3-9 ved fisjon

Dersom fisjon utgjør en konsernintern transaksjon etter asl. §§ 3-8 eller 3-9, kan det ikke gjøres unntak fra den alminnelige rettsvernsakten.¹⁹⁸ Et inngangsvilkår for å gjøre unntak fra overleveringskravet, er altså at nevnte bestemmelser ikke kommer til anvendelse ved fisjon.

Aksjeloven § 3-8 kommer til anvendelse for «avtaler mellom selskapet», aksjeeier og aksjeeiers nærstående. Etter bestemmelsen plikter styret blant annet å godkjenne avtaler som inngås mellom selskapet, og et mor - eller datterselskap.¹⁹⁹

I Prop.135 L (2018-2019) på side 73 ble det vurdert å lovfeste et unntak, slik at asl. § 3-8 ikke kom til anvendelse ved fusjon og fisjon etter aksjelovens kapittel 13 og 14. Departementet gikk ikke inn for unntaket, men fremholdt at hvorvidt asl. § 3-8 kommer til anvendelse, beror på en vurdering av om «interessene som aksjeloven § 3-8 er ment å beskytte, har tilstrekkelig

¹⁹⁵ NOU 1992:29 s. 197, jf. punkt 4.1.

¹⁹⁶ HR-2021-2248-A avsnitt 71.

¹⁹⁷ Se punkt 4.2, jf. asl. §§ 3-8 første ledd nr.1 og 3-9 første ledd, jf. 1-3 første og annet ledd.

¹⁹⁸ HR-2021-2248-A avsnitt 71.

¹⁹⁹ Asl. §§ 3-8 første ledd nr.1, jf. 1-5 første ledd nr. 5, 1-3 annet ledd.

vern etter aksjelovene kapittel 9 til 14 og øvrige bestemmelser i aksjelovene».²⁰⁰ Interessene asl. § 3-8 særlig tar sikte på å ivareta er kreditorvern, minoritetsvern, publisitet og notoritet.²⁰¹ Nevnte interesser ivaretas i høy grad av regelen om fremgangsmåten ved fisjon, se punkt 5.5.3. Asl. § 3-8 kommer dermed ikke til anvendelse når en fisjon er gjennomført i samsvar med aksjelovens regler.

Videre beror spørsmålet om asl. § 3-9 kommer til anvendelse, på om fisjon kan anses som en transaksjon mellom selskaper i samme konsern. Bestemmelsens ordlyd «transaksjoner», er vid, og kan tale for at enhver overføring av verdier mellom konsernselskaper omfattes.²⁰² Av forarbeidende følger det imidlertid at bestemmelsen er en lovfesting og «presisering av prinsipper som ellers følger av mer generelle aksje- og regnskapsrettslige regler».²⁰³

Ved å bygge på kontinuitetsprinsippet, utgjør ikke fisjon en overdragelse av eiendeler, rettigheter eller plikter, men en videreføring av selskapet i en annen form. Etersom selskapet videreføres, taler det for at fisjon ikke kan anses som en «transaksjon».²⁰⁴ Videre er det inngående regulert hvilke fisjoner som lovlig kan gjennomføres. Det har dermed formodningen mot seg at asl. § 3-9 kommer til anvendelse som et supplement til reglene om fisjon.²⁰⁵ I samme retning viser Bråthen til at et selskap uten hinder av asl. § 3-9 kan involvere seg i konserninterne transaksjoner i den grad de ikke strider med lovgivningen, minoritetsinteresser og kreditorenes interesser.²⁰⁶ En lovlig gjennomført fisjon vil dermed uansett ikke stå i konflikt med asl. § 3-9.

Aksjeloven §§ 3-8 og 3-9 kommer etter dette ikke til anvendelse ved fisjon.

²⁰⁰ Prop.135 L (2018-2019) s. 73.

²⁰¹ Aarbakke mfl. Aksjeloven - lovkommentar, kommentar til § 3-8 punkt 0.2, Juridika, revidert 01. januar 2022, jf. NOU:1996: 3 s. 50, Prop.135 L (2018-2019) s. 39-40.

²⁰² Asl. §§ 3-9 første ledd, 1-3 første ledd.

²⁰³ NOU 1996:3 s.192.

²⁰⁴ Se punkt 5.5.1.

²⁰⁵ Se punkt 5.5.3.

²⁰⁶ Bråthen mfl.: *Hvor din skatt er, vil også ditt hjerte være* s. 164.

5.5.3 Faren for kreditorsvik

For å overføre løsøre fra overdragende – til overtakende selskap må fisjonen gjennomføres i samsvar med aksjelovens regler. Problemstillingen er om reglene om fremgangsmåten ved fisjon, sikrer en slik grad av notoritet og publisitet, at faren for kreditorsvik generelt er liten.

Ved fisjon kan det oppstå likhetstrekk med saksforholdet i Aurstad maskin-dommen. Et konsern som driver med for eksempel langtransport kan utfisjonere kjøretøyparken til et selskap, for deretter å opprette en leieavtale med konsernets driftsselskap. Kjøretøyene vil dermed disponeres av overdragende selskap (driftsselskapet) etter fisjonens ikraftsettelse.²⁰⁷ Likhetstrekk med saksforholdet i Aurstad maskin-dommen ved opprettelse av en leieavtale etter fisjon, kan isolert tale for at faren for kreditorsvik generelt ikke er liten. I motsetning til avtaler om salg og tilbakeleie vil imidlertid fisjonsinstituttet generelt, ikke fremstå som er forsøk på å omgå håndpantregelen, men være en hensiktsmessig måte å omorganisere aksjeselskap.²⁰⁸

Videre kan det i lys av Aurstad maskin-dommen, fremstå slik at selskapsrettslig regulering som muliggjør kontroll av en disposisjons realitet, ikke medfører at faren for kreditorsvik er liten. I dommen kom Høyesterett til at faren for kreditorsvik ikke var liten for avtaler om salg og tilbakeleie, til tross at avtalen var behandlet i styret og generalforsamling. Videre var også revisor involvert i behandlingen, og leieavtalen ble kunngjort i foretaksregisteret.²⁰⁹

Prinsippet om avtalefrihet og formfrihet gjør seg imidlertid gjeldende for avtaler om salg og tilbakeleie. Det gjelder ikke krav om at kontraktstypen generelt må behandles i selskapsorganer eller kunngjøres i foretaksregisteret. Følgelig var det ikke relevant å vektlegge notoritet sikret av selskapsrettslig regulering, for spørsmål om salg og tilbakeleie som «kontraktstype» utgjør en liten fare for kreditorsvik.²¹⁰

På den annen side er fisjon underlagt detaljert selskapsrettslig lovgivning.²¹¹ Den selskapsrettslige reguleringen av fisjon, herunder dokumentasjonen den produserer, vil

²⁰⁷ Asl. § 14-8 første ledd og annet ledd, jf. 13-16 første ledd.

²⁰⁸ HR-2021-2248-A avsnitt 66, jf. pantel. §§ 3-2, 1-2 annet ledd.

²⁰⁹ HR-2021-2248-A avsnitt 9 og 10.

²¹⁰ NL art. 5-1-2, 5-1-1, jf. HR-2021-2248-A avsnitt 65.

²¹¹ Asl. kapittel 14.

dermed ikke sikre konkret notoritet, men kunne legges til grunn for enkel og objektiv kontroll av kontraktstypen som sådan.

Vurderingen blir dermed om reglene om fremgangsmåten ved fisjon sikrer en slik grad av notoritet og publisitet, at faren for kreditorsvik generelt er liten. Sentralt vil være om den rettslige reguleringen av fisjon sikrer et slik minimumsnivå av notoritet, at en enkelt og objektivt kan kontrollere overføringens realitet, uavhengig av hvilke rettsstiftelser overdragende - og overtakende selskap påstår har skjedd.

Aksjelovens krav til fremgangsmåten

Reglene om fremgangsmåten ved fisjon følger av aksjeloven §§ 14-3 flg. Av selskapsdokumenter er styret forpliktet til å utarbeide: fisjonsplan med vedlegg,²¹² redegjørelse for fisjonsplanen, og rapport om fisjonen.²¹³ I tillegg kreves at det utarbeides styre- og generalforsamlingsprotokoll ved behandling av fisjonen.²¹⁴ Ved fisjonfusjon der eiendeler overføres til et eksisterende selskap, skal det utarbeides felles fisjonsplan for overdragende - og overtakende selskap.²¹⁵

Fisjonsplanen og øvrige saksdokumenter skal sendes til aksjonærene senest to uker før generalforsamlingens behandling av fisjonsplanen.²¹⁶ På generalforsamlingen kreves det flertall som for vedtektsendring, for å vedta fisjonsplanen. To tredeler av stemmene og aksjekapitalen representert må dermed stemme for vedtakelse.²¹⁷ Etter vedtakelse av fisjonsplanen, må beslutningen meldes til foretaksregisteret, hvilket kunngjør beslutningen om fisjon og varsler selskapets kreditorer.²¹⁸ Kreditorne har deretter seks uker på å fremme eventuelle innsigelser.²¹⁹

For å gjennomføre en lovlig fisjon må det altså utarbeides en rekke dokumenter. Spørsmålet er om dokumentasjonen som utarbeides generelt muliggjør enkel og objektiv kontroll av

²¹² Asl. §§ 14-4 første ledd, jf. 13-6 til 13-8.

²¹³ Asl. §§ 14-4 tredje ledd, jf. 13-10 og 13-9.

²¹⁴ Asl. §§ 6-29, 5-16.

²¹⁵ Asl. § 14-4 annet ledd, Aamelfot mfl.: *Fusjon og fisjon* s. 42, Ot.prp. nr.23 (1996-1997) s. 173.

²¹⁶ Asl. §§ 14-4 tredje ledd, jf. 13-12 første ledd, Rt. 2011 s. 181 avsnitt 47.

²¹⁷ Asl. §§ 14-6 første ledd, 5-18 første ledd.

²¹⁸ Asl. §§ 14-8 første ledd, jf. 13-13.

²¹⁹ Asl. §§ 14-7, jf. 13-14 og 13-15.

hvilket løssøre som overføres. Fisjon skiller seg her fra forbrukerkjøp og avtaler om salg og tilbakeleie, der prinsippet om avtalefrihet og formfrihet, medfører at skyldner og løssøreerhverver ikke er forpliktet til å formalisere avtalen, eller på annen måte muliggjøre enkel og objektiv kontroll av disposisjonens realitet.²²⁰ Den selskapsrettslige behandlingen og dokumentasjonen som utarbeides ved fisjon, vil altså ikke kun sikre konkret notoritet.

Fisjonsplan

Det følger av asl. § 14-4 første ledd at fisjonsplanen skal angi «fordelingen av selskapets eiendeler, rettigheter og forpliktelser på de selskapene som deltar i fisjonen». Bestemmelsens ordlyd tilsier at løssøre som fisjoneres ut av et selskap, skal angis på en så klar måte, at det ut fra fisjonsplanen er mulig å kartlegge konkret hvilke eiendeler som tilhører de involverte selskapene etter fisjonen. En slik forståelse støttes av regelen om sameie. I tilfeller hvor det ut fra fisjonsplanen «ikke lar seg gjøre å bestemme hvilket selskap som skal eie en eiendel», eies den av de involverte selskapene i fellesskap. Bestemmelsen om sameie kan også tale for at faren for kreditorsvik er liten. Dersom det ikke er mulig å fastslå hvilket selskap løssøret tilhører, vil kreditor i det minste ha beslagsrett til en forholdsmessig andel av formuesgodets verdi.²²¹

I juridisk teori er det fremholdt at «objektet for fisjonen skal identifiseres klart». Hvor spesifikk planens beskrivelse må være, beror imidlertid på hva som utfisjoneres. Hvis det er «enkelte konkrete eiendeler» som skal overføres, vil styrene ofte være tjent med en detaljert angivelse av hvilke eiendeler det gjelder. Dersom en del av selskapets virksomhet skal utskilles til en mer spesialisert avdeling, er det imidlertid nærliggende at slik spesifisering hverken er mulig eller nødvendig. Det vil da ut fra fisjonsplanen være mulig å bestemme hvilket løssøre som er overført, ved å vurdere hvilke eiendeler som knytter seg til den utfisjonerte virksomheten.²²²

Notoritet og publisitet etter fisjonsreglene

I Rt. 2008 s. 438 uttalte retten at «[a]ksjelovens regler om fremgangsmåten ved fisjon innebærer at hensynene til kreditorvern og minoritetsvern – som står sterkt i selskapsretten –

²²⁰ NL art 5-1-1, jf. 5-1-2.

²²¹ Asl. § 14-11 først ledd.

²²² Aamelfot mfl.: *Fusjon og Fisjon* s. 280.

er ivaretatt».²²³ Saken gjaldt spørsmål om det var foretatt en skattefri fisjon, når den eneste eiendelen som ble overført var en fisjonsfordring. Henvisningen til at reglene om fremgangsmåten ved fisjon ivaretar hensynet til «kreditorvern» fremstår imidlertid generell. Uttalelsen taler for at den rettslige reguleringen av fisjon er egnet til å motvirke kreditorsvik.

På den annen side kan Forusstranda-dommen tas til inntekt for at aksjelovens regler om fremgangsmåten ved fisjon, ikke medfører at faren for kreditorsvik er liten. Forusstranda Næringspark AS gjorde for Høyesterett gjeldende at fisjonsreglene sikret høy grad av notoritet, og at tinglysning dermed ikke var nødvendig for å ha rettsvern for rett til fast eiendom. Høyesterett var ikke enig, men viste til at reglene om fisjon sikrer «[n]otoritet om blant annet selskapsbeslutninger og om de grunnleggende økonomiske virkningene av fisjonen». For retten var det imidlertid vesentlig at «[d]et ikke gjelder noe krav om identifikasjon av den enkelte eiendom som omfattes av en fisjon, i selskapsbeslutninger eller i offentlig tilgjengelige regnskaper».²²⁴

Uttalelsene kan tilsi at aksjelovens regler om fremgangsmåten ved fisjon, sikrer at selskapsbeslutninger og de økonomiske følgene av fisjonen, kan kontrolleres på en enkel og objektiv måte. Det fremstår imidlertid slik at Høyesterett legger vesentlig vekt på at fisjonsreglene ikke skal uthule grunnbokens positive og negative troverdighet.²²⁵ At kravet om tinglysning ikke skal kunne fravikes ved fisjon, kan også ses i lys av den klare hovedregel om at det ikke skal gjøres ulovfestede unntak fra lovfestede rettsvernsregler.²²⁶

For løssøre kan det stille seg annerledes enn for fast eiendom. Systembetragtninger taler for at en ved vurderingen av om faren for kreditorsvik generelt er liten, bør vurdere den notoritet fremgangsmåten ved fisjon sikrer, sammenlignet med den alminnelige rettsvernsakten for formuesgodet. Som nevnt sikrer overlevering lav grad av notoritet.²²⁷ At hensynet til grunnbokens troverdighet ikke gjør seg gjeldende for løssøre, kan også tale for at det ikke bør stilles like høye krav til notoritet og publisitet for løssøre, som for fast eiendom.

²²³ Rt. 2008 s. 438 avsnitt 49.

²²⁴ HR-2017-33-A avsnitt 42.

²²⁵ Falkanger og Falkanger: *Tingsrett* s. 652-653.

²²⁶ Se punkt 5.1.

²²⁷ Se punkt 4.1.

Marthinussen hevder at den notoritet som sikres ved fisjon er «god nok selv om den ikke er like god som ved tinglysning». Videre fremholder han at det «totalt sett er liten grunn til å frykte kreditorsvik».²²⁸ Han syn er altså at fisjonsreglene medfører at faren for kreditorsvik er liten.

Ved kreditorbeslag kan fisjonsplanen og øvrig dokumentasjon legges frem som grunnlag for enkel og objektiv kontroll av hvilke eiendeler som er overført fra overdragende - til overtakende selskap. Kravet om at det må gis melding til foretaksregisteret forutsetter også involvering av en uavhengig tredjepart. Det har formodningen mot seg at foretaksregisteret vil bidra til å fabrikkere eller antedatere fisjoner, hvilket taler for at faren for kreditorsvik generelt er liten.²²⁹

Videre innebærer kravet om melding til foretaksregisteret og kreditorvarsel, at aksjelovens regler om fremgangsmåten ved fisjon sikrer høyere grad av publisitet enn overlevering. Kreditorne vil etter aksjelovens regler få innsikt i at selskapet skal fisjonere, og kan i tillegg komme med innsigelser mot fisjonen. Med utgangspunkt i kreditorvarselet vil kreditor få en oppfordring til å undersøke hvilke eiendeler skyldneren har rett til, og om han med utgangspunkt i de foretatte disposisjoner, har eller kan komme til å få betalingsproblemer.²³⁰

Når overlevering sikrer lavere grad av notoritet og publisitet enn tinglysning, taler det til tross at unntak ble nektet i Forusstranda-dommen, for at fisjonsreglene sikrer en slik grad av notoritet og publisitet, at faren for kreditorsvik generelt er liten når rett til løsøre overføres ved fisjon.

Regnskapsloven

Ved oppsett av balansen følger av regnskapsloven § 6-2 at en under punktet for «varige driftsmidler» skal angi «maskiner og anlegg» og «driftsløsøre, inventar, verktøy, kontormaskiner og lignende». Videre skal «varer» føres opp under punktet for omløpsmidler. Det gjelder imidlertid ikke krav om ytterligere spesifisering. Postene skal oppføres samlet.²³¹

²²⁸ Marthinussen: «*Forusstranda: Kreditorvern ved fisjon og fusjon, rettsvernshevd og formuerettslige metodespørsmål*» s. 67-97.

²²⁹ Asl. § 14-7, jf. § 13-13.

²³⁰ Asl. § 14-7, jf. §§ 13-14, 13-15.

²³¹ I samme retning HR-2017-33-A avsnitt 42.

Av regnskapene isolert vil en vanskelig kunne etterprøve konkret hvilke eiendeler som er overført fra overdragende - til overtakende selskap. På den annen side vil en ved å sammenholde dokumentene utarbeidet etter reglene om fremgangsmåten ved fisjon, og regnskapene, i de fleste tilfeller kunne fastslå hvilket løssøre som er utfisjonert.²³²

I Forusstranda-dommen vektlegges det i retning av at tinglysing er påkrevd, at det ikke gjelder et krav om identifikasjon av de overførte eiendeler i selskapsbeslutninger eller «offentlig tilgjengelige regnskaper».²³³ Når hensynene til å ikke uthule grunnbokens troverdighet ikke gjør seg gjeldende for løssøre, vil informasjonens offentlighet være av liten betydning. Som eksempel vises til unntaket for større tilvirkningskontrakter. Den dokumentasjon som generelt utarbeides i forbindelse med større tilvirkningskontrakter sikrer notoritet som motvirker kreditorsvik. Avtalene er imidlertid ikke offentlig tilgjengelig. Det sentrale er om kontraktsdokumentene generelt er egnet til å dokumentere avtalens innhold og tidspunktet for inngåelse, på en objektiv og enkelt kontrollerbar måte.²³⁴

Oppsummering

Et krav om rådighetsfratakelse vil i liten grad sikre ytterligere notoritet og publisitet om hvilket løssøre som er overført, enn reglene om fremgangsmåten ved fisjon. Fisjonsplanen med vedlegg skal klargjøre hvilke eiendeler som overføres på en så klar måte, at det er mulig å fastslå hvilke eiendeler som tilhører selskapene involvert i fisjonen.²³⁵

Et illustrerende eksempel kan være omorganisering av et advokatfirma. Selskapet utfisjonerer kontormøbler og annet løssøre til et driftsselskap. Etter fisjonen har overdragende selskap kun hjemmel til advokatfirmaets faste eiendom (eiendomsselskapet). Med utgangspunkt i fisjonsplanen er det klart at løssøret tilhører driftsselskapet. Det vil følgelig med utgangspunkt i objektiv og enkelt kontrollerbar dokumentasjon, være mulig å kontrollere de reelle eierforholdene til løssøret som står på eiendommen. Når fisjon krever samhandling med foretaksregisteret, vil det også vanskeliggjøre fabrikking og antedatering av overføringen.

²³² I samme retning HR-2017-33-A avsnitt 43.

²³³ HR-2017-33-A avsnitt 42.

²³⁴ Se punkt 5.1.2.

²³⁵ Asl. §§ 14-4 første ledd nr.1, jf. 14-11 første ledd.

Det vil ikke være i foretaksregisterets interesse å medvirke til illojale disposisjoner overfor de eksisterende kreditorene.

Som følge av bevissituasjonen vil også overleveringskravet kunne fremstå uhensiktsmessig ved omorganisering. Langt på vei vil det i realiteten være video - eller bildebevis av at rettsvernsakten gjennomføres, som muliggjør kontroll av disposisjonens realitet. Ikke selve overleveringen.

Reglene om fremgangsmåten ved fisjon vil etter dette muliggjøre enkel og objektiv kontroll av de reelle eierforholdene til løøsret, uavhengig av hvilke rettsstiftelser de involverte partene påstår har skjedd.

Faren for kreditorsvik er generelt liten når løøsre overføres ved en lovlig gjennomført fisjon.

5.5.4 Taler gode grunner for at rådighetsfratakelse ikke kreves

Problemstillingen i det følgende er om gode grunner taler for å ikke kreve at overdragende selskap må fratras rådighet over løøsret, for at overdragende selskap skal ha rettsvern.

Det kan tale for at det er gode grunner til å gjøre unntak fra hovedregelen, dersom fisjon er en tjenlig transaksjonsform som bidrar til at aksjeselskap drives på en «økonomisk rasjonell måte», og rettvernsakten motvirker at fisjon gjennomføres.²³⁶

Med henvisning til at avtaler om salg og tilbakeleie kan benyttes i forbindelse med «omorganiseringer og der det er behov for å reise kapital», uttalte annetvoterende i Aurstad maskin-dommen, at kontraktstypen «[k]an ha helt legitime formål og tjene samfunnsmessige behov».²³⁷ Fisjon benyttes også for å omorganisere selskap, og kan være en metode for å frigjøre eller hente inn ny kapital. Overordnet kan det altså tas til orde for at fissionsinstituttet tjener samfunnsmessige behov og bidrar til at selskap drives på en økonomisk rasjonell måte.

Vektlegging av utfordringer ved å utføre rettsvernsakten

I lys av Aurstad maskin-dommen kan det fremstå uklart, hvorvidt det er relevant å vektlegge praktiske utfordringer ved å utføre overleveringen, i vurderingen av om «gode grunner» taler for å ikke kreve en rettsvernsakt. Det var på det rene at flytting av løøsret for å oppfylle

²³⁶ Se punkt 5.1.3, jf. Hauge: *Løøsreerverters kreditorvern* s. 27.

²³⁷ HR-2021-2248-A avsnitt 108

overleveringskravet, ville medføre mislighold overfor byggherre. Ettersom overlevering måtte utføres for et «hundretalls maskiner og biler», ville det også være kostbart og praktisk vanskelig å gjennomføre selve overleveringen.²³⁸

Rettens flertall omtaler ikke utfordringene ved å oppfylle overleveringskravet. Isolert kan altså førstvoterendes votum tale for at utfordringer ved å utføre rettsvernsakten, ikke er av betydning for spørsmålet om det er «gode grunner» for å gjøre unntak fra rettsvernsakten. Ettersom flertallet kom til at faren for kreditorsvik ikke var liten for avtaler om salg og tilbakeleie generelt, var det imidlertid ikke nødvendig å tas stilling til hvilken betydning utfordringene ved å utføre rettsvernsakten skulle ha.

Forutsatt at en kontraktstype utgjør en liten fare for kreditorsvik, er det likevel nærliggende at praktiske utfordringer ved å gjennomføre rettsvernsakten er et relevant moment. Dersom den alminnelige rettsvernsakten er vanskelig å utføre, kan rettsvernsreglene vanskeliggjøre omsetning av løsøret. Hensynet til å ikke motvirke tjenlige transaksjoner, kan dermed tale for at det er god grunn til å gjøre unntak fra overleveringskravet.

Utfordringer ved å utføre rettsvernsakten

For andre formuesgoder enn alminnelig løsøre, vil gjennomføring av den foreskrevne rettsvernsakten, ikke medføre særlig praktiske utfordringer ved fisjon. For fast eiendom, skip og fly får overtakende selskap rettsvern ved registrering i offentlig register.²³⁹ Rettsvernsakten medfører altså ikke kostnader eller praktiske utfordringer som er nærliggende å motvirke hensiktsmessig omorganisering.²⁴⁰

For overleveringskravet kan det imidlertid stille seg annerledes. Konserner har i vid utstrekning samme forretningsadresse og helt eller delvis samme ledelse for konsernselskapene.²⁴¹ Videre følger det av NOU 2016:22 at «[o]rdningen med enestyre er blitt svært utberedt». Totalt utgjorde 51 prosent av det totale antall aksjeselskaper pr. 31

²³⁸ HR-2021-2248-A avsnitt 89.

²³⁹ Tingl. § 23, jf. HR-2017-33-A avsnitt 44, jf. sjøloven § 25 første ledd, luftfartsloven § 3-31.

²⁴⁰ Som eksempel kan vises til unntak fra dokumentavgift ved hjemmelsoverføring til fast eiendom som bygger på skattemessig kontinuitet, jf. FOR-2022-12-13-2205, Stortingsvedtak om dokumentavgift § 2 bokstav k.

²⁴¹ Som eksempel vises til at samtlige selskaper i Aurstad konsernet hadde samme ledelse, jf. HR-2021-2248-A avsnitt 71.

desember 2015 enestyre.²⁴² For mindre aksjeselskap eller konsern vil altså en person langt på vei representere hele ledelsen.

Dersom selskapets ledelse er lik i overdragende - og overtakende selskap, vil et krav om rådighetsfratakelse kunne fremstå kunstig. Ledende personer i overdragende selskap, vil gjennom sin stilling kunne få fysisk tilgang til løsøret som overføres ved fisjonen. Når personer som representere overdragende selskap faktisk har tilgang til, eller enkelt kan skaffe seg tilgang til det overførte løsøret, vil spørsmål om overleveringskravet er oppfylt kunne bero på en konkret og skjønnsmessig vurdering. Det harmonerer dårlig med rettsvernsregelens formål om å være retsteknisk enkle, dersom spørsmål om rettsvernsakten er utført vil bero på konkrete og skjønnsmessige vurderinger.

Et illustrerende eksempel kan være når fisjon benyttes for å opprette en konsernstruktur. Selskapets drift utfisjoneres til et eget selskap, for å tilrettelegge for et mulig salg av konsernets faste eiendom. Etter fisjonen har overdragende selskap kun hjemmel til den faste eiendommen. En potensiell måte å frata overdragende selskap rådigheten over løsøret, kan være at en uavhengig tredjemann får eksklusiv tilgang til løsøret for en begrenset periode. Problemet er at tredjemannen må handle på instruks fra driftsselskapet. Etersom ledelsen i konsernselskaper normalt er helt eller delvis lik, vil spørsmål om rettsvernsakten er utført kunne bero på en subjektiv vurdering, av hvilket selskap ledelsen opptrer for når de instruerer tredjemann om å oppbevare løsøret. Som representant for både eiendomsselskapet og driftsselskapet, kan det likevel ikke være tvilsomt at ledelsen i alle tilfeller har mulighet til å instruere tredjemann om å gi eiendomsselskapet fysisk tilgang til det utfisjonerte løsøret.

Dersom subjektive vurderinger er fremtredende for spørsmål om overlevering er gjennomført, vil det også være vanskelig å forutse hvilke rettsstiftelser som har rettsvern. Manglende forutberegnelighet vil videre kunne lede til økt prosess tilknyttet kreditors beslagsrett.

Sammenlignet med andre formuesgoder vil altså rettsvernsakten for alminnelig løsøre kunne medføre store praktiske utfordringer ved fisjon. Når rettsvernsreglene ikke bør motvirke gjennomføringen av tjenlige transaksjoner, taler utfordringene ved å utføre en kostnadseffektiv og forutberegnelig rettsvernsakt, for at det er god grunn til å ikke kreve at

²⁴² NOU 2016:22 side 105.

overdragende selskap fratas rådighet over løsøret for at overtakende selskap skal ha rettsvern.²⁴³

Sammenheng i den rettslige reguleringen av fisjon

I forarbeidene til aksjeloven ble det fremholdt at «[d]et er behov for fisjonsinstituttet her i landet».²⁴⁴ Uttalelsen forstås slik at fisjon anses som en nødvendig funksjon i selskapsretten, og omsetningslivet for øvrig. En nærmere begrunnelse for behovet gis imidlertid ikke.

Videre følger det av Ot.prp. nr.71 (1995-1996) side 28 som gjelder skatteregler ved fusjon og fisjon at «[b]egrunnelsen for at en omorganisering bør kunne gjennomføres med skattemessig kontinuitet, er å ivareta næringslivets behov for å organisere næringsvirksomheten på den til enhver tid mest hensiktsmessige måte ut fra bedriftsøkonomiske vurderinger».²⁴⁵

Skattereglene er utformet slik at skatt ikke realiseres når en fisjon er utført i samsvar med aksjeloven kapittel 14.²⁴⁶ Reglene om skattefri fisjon kan dermed tas til inntekt for at det generelt bør være mulig å gjennomføre fisjon, uten at det medfører kostnader eller andre ulemper som er egnet til å hindre at næringslivet gjennomfører hensiktsmessig omorganisering.

Forarbeidsuttalelsen tilsier at lovgiver langt på vei ikke ønsker å motvirke fisjon begrunnet i bedrifts- og samfunnsøkonomiske hensyn.²⁴⁷ På samme måte som skattereglene, bør rettsvernsreglene utformes slik at hensiktsmessig omorganisering ikke motvirkes. Det vil gi liten sammenheng i regelverket dersom skattereglene tilrettelegger for omorganisering ved fisjon, mens rettsvernsreglene for alminnelig løsøre motvirker det.

Ved å tilrettelegge for hensiktsmessig og lønnsom drift, ivaretar fisjonsinstituttet samfunns- og bedriftsøkonomiske hensyn. Videre har kreditor og skyldneren generelt felles interesse i gjennomføring av en lovlig fisjon, som tilrettelegger for optimal drift og økt verdiskaping.²⁴⁸ Rettsvernsreglene bør dermed i likhet med skattereglene ikke motvirke gjennomføring av en

²⁴³ Se punkt 3.4.

²⁴⁴ NOU 1992:29 s. 200.

²⁴⁵ Rt. 2014 s. 227 avsnitt 57.

²⁴⁶ Skatteloven 26. mars 1999 nr. 14 § 11-4 første ledd.

²⁴⁷ Se i samme retning Rt. 2014 s. 227 avsnitt 57 flg. hvor spørsmålet var om den ulovfestede gjennomskjæringsregelen kom til anvendelse på en skattefri fisjon.

²⁴⁸ Se punkt 5.1.3.

tjenlig transaksjonsform. Hensynet til koherens og systembetraktninger underbygger at det er god grunn til å ikke kreve at rettsvernsakten gjennomføres.

Oppsummering

Det gjøres ikke unntak fra den alminnelige rettsvernsakten for andre formuesgoder ved fisjon. Hensynet til sammenheng i regelverket kan dermed på den ene siden tale for at det ikke er god grunn til å gjøre unntak fra overleveringskravet. I samme retning kan det trekke at overleveringskravet ikke vil være egnet til å motvirke hensiktsmessig omorganisering ved enhver fisjon. Dette kan være tilfelle ved omorganisering av selskap som eier lite løsøre, der de involverte selskapene har forskjellig ledelse, eller disponerer ulike eiendommer. I slike tilfeller vil ikke overleveringskravet nødvendigvis vanskeliggjøre omorganisering.

På den annen side vil spørsmål om overleveringskravet er oppfylt i lys av drøftelsen over, kunne bero på konkrete og skjønnsmessige vurderinger. Rettstekniske hensyn taler dermed for at det er god grunn til å gjøre unntak fra rettsvernsakten.

I samme retning trekker det at vanskeligheter ved å utføre overleveringen, kan motvirke hensiktsmessig omorganisering. Dersom overleveringskravet er praktisk umulig å gjennomføre, kan risikoen for å lide tap ved et eventuelt kreditorbeslag hos overdragende selskap, motvirke gjennomføring av omorganiseringer som av bedriftsøkonomiske hensyn burde utføres. Hensynet til sammenheng i den rettslige reguleringen av fisjon taler også for at rettsvernsreglene ikke bør motvirke fisjon når skattereglene legger til rette for det. De beste grunner taler for å ikke kreve at rettsvernsakten utføres ved fisjon.

Gode grunner taler for at overtakende selskap har rettsvern, uten å frata overdragende selskap rådighet over løsøret.

5.5.5 Konklusjon

Overføring av rett til løsøre ved en lovlig gjennomført fisjon innebærer generelt liten fare for kreditorsvik. Videre er det gode grunner som taler for å ikke kreve at rettsvernsakten utføres.²⁴⁹ De kumulative vilkårene for å gjøre unntak fra rettsvernsakten for et bestemt typetilfelle, kan innenfor rammen av gjeldende rett anses oppfylt. Høyesteretts henvisning i Aurstad maskin-dommen til at det «bør kunne» oppstilles unntak for kontraktstyper der de

²⁴⁹ Se punkt 5.5.3 og 5.5.4.

kumulative vilkårene er oppfylt, underbygger imidlertid at det er Høyesterett som i siste instans må avklare om det kan gjøres unntak fra den alminnelige rettsvernsakten ved fisjon.²⁵⁰

Forutsatt at rettsvernsakten må utføres for å ha kreditorvern, kan det *de lege ferenda* stilles spørsmål om overleveringskravet i ytterste konsekvens muliggjør illojal «sletting» av eksisterende kreditorer. Ved fisjon kan en overføre eiendeler og «forpliktelser».²⁵¹ En forpliktelse kan være gjeld for å finansiere løøsøre. Dersom overtakende selskap bevisst unnlater å utføre rettsvernsakten, og overdragende selskap deretter slås konkurs. Kan boet med henvisning til manglende rettsvern, ekstingvere overtakende selskaps rett til eiendelene. Overtakende selskap vil kun stå igjen med den utfisjonerte gjelden, hvilket gjør det nærliggende at selskapet må begjære oppbud. Videre kan aksjonærene i overdragende selskap, kjøpe konkursboet gjennom et annet selskap. Som følge av fisjonen vil gjelden til «nye» overdragende selskap være betydelig redusert. Erstatningsansvar eller straffeansvar kan motvirke at slike illojale disposisjoner foretas. Det er likevel ingen garanti for at kreditorene ikke lider tap.²⁵²

²⁵⁰ Se punkt 1.4, jf. GrI. § 88 første ledd.

²⁵¹ Asl. § 14-2 første ledd.

²⁵² Asl. § 17-1 første ledd, jf. straffeloven 20. mai 2005 nr. 28 kapittel 31.

6 Kildeliste

Lover

Kong Christian Den Femtis Norske Lov 15. april 1687

Kongeriket Norges Grunnlov 17. mai 1814

Lov 07. juni 1935 nr. 2 om tinglysing

Lov 02. juni 1978 nr. 37 om godtroerverv av løsøre

Lov 08. juni 1984 nr. 58 om gjeldsforhandling og konkurs

Lov 08. juni 1984 nr. 59 om fordringshavernes dekningsrett

Lov 26. juni 1992 nr. 86 om tvangsfullbyrdelse

Lov 08. februar 1980 nr. 2 om pant

Lov 24. juni 1994 nr. 39 om sjøfarten

Lov 11. juni 1993 nr. 101 om luftfart

Lov 13. juni 1997 nr. 44 om aksjeselskaper

Lov 26. mars 1999 nr. 14 om skatt av formue og inntekt

Lov 21. juni 2002 nr. 34 om forbrukerkjøp

Lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff

Forskrifter

Stortingsvedtak 13. desember 2022 om særavgifter for 2023, FOR-2022-12-13-2205

Forarbeid

Proposisjoner

Ot.prp. nr.71 (1995-1996) Skatteregler for fusjon og fisjon av selskapet

Ot.prp. nr.23 (1996-1997) Om lov om aksjeselskaper (aksjeloven) og lov om allmennaksjeselskaper (allmennaksjeloven)

Ot.prp. nr.39 (2001-2002) Om lov om registrering av finansielle instrumenter (verdipapirregisterloven)

Prop.135 L (2018-2019) Endringer i aksjelovgivningen mv. (langsiktig eierskap i noterte selskaper mv.)

Offentlige utredninger

NOU 1972:20 Gjeldsforhandling og konkurs

NOU 1992:29 Lov om aksjeselskaper

NOU 1996:3 Ny aksjelovgivning

NOU 2016:22 Aksjelovgivning for økt verdiskaping

Rettspraksis

Rt. 1884 s. 41

Rt. 1910 s. 231 Ku-dommen

Rt. 1912 s. 263 Jernskrap-dommen

Rt. 1986 s. 301

Rt. 1988 s. 1327

Rt. 1990 s. 59

Rt. 1999 s. 901

Rt. 1997 s. 1050

Rt. 1998 s. 268 Dorian Grey

Rt. 2008 s. 438

Rt. 2011 s. 181

Rt. 2014 s. 227

Rt. 2015 s. 979

HR-2017-33-A Forusstranda

HR-2021-2248-A Aurstad maskin

Underrettspraksis

RG 1972 s. 53

RG 2003 s. 514

LF-2010-133423 Why worry

LB-2020-126065

Litteratur

Aamelfot, Torill Hasle, Stig Ingve Bjørken, Sylvi Bjørnslett mfl., Fusjon og Fisjon: skatt, regnskap, selskapsrett, 2. utgave, Fagbokforlaget 2015

Aarbakke mfl. Aksjeloven - lovkommentar, kommentar til § 3-8 punkt 0.2, Juridika, revidert 01. januar 2022, <https://juridika.no/no/lov/1997-06-13-44/§3-8/kommentar> (sist oppdatert 11.04.23)

Andenæs, Mads Henry, Konkurs 3. utgave, Mads Henry Andenæs / Calax 2009

Berg, Borgar Høgetveit, Beslagsretten: Beslagsretten til kreditorane i konkurranse med rettane til tredjemann, Universitetsforlaget 2021

Brækhus, Sjuk og Axel Hærem, Norsk tingsrett, Universitetsforlaget 1964

Brækhus, Omsetning og kreditt 3 og 4: Omsetningskollisjoner I og II, Universitetsforlaget 1998

Bråthen, Tore, Eivind Furuseth, Anders Mikelsen, Hvor din skatt er, vil også ditt hjerte være, Cappelen damm akademisk 2020

Bråthen, Tore, Selskapsrett 7. utgave, Fagbokforlaget / Focus forlag 2022

Eckhoff, Torstein, ved Jan E. Helgesen, Rettskildelære, 5. utgave, Universitetsforlaget 2001

Falkanger, Thor og Aage Thor Falkanger, Tingsrett, 9. utgave, Universitetsforlaget 2022

Hauge, Hilde, Løsøreerververs kreditorvern, Fagbokforlaget 2016

Lilleholt, Kåre, Allmenn formuerett: Fleire rettar til same formuesgode, 2. utgave, Universitetsforlaget 2018

Mæhle, Synne Sæther, Ragna Aarli, Fra lov til rett, 2. utgave, Gyldendal juridisk 2017

Nygaard, Nils, Rettsgrunnlag og standpunkt, 2. utgave, Universitetsforlaget 2004

Salvesen, Sverre Magnus Bergslid, Kreditorvern, Cappelen damm akademisk 2021

Skoghøy, Jens Edvin A, Rett og rettsanvendelse, Universitetsforlaget 2018

Woxholth, Geir, Selskapsrett, 7. utgave, Gyldendal 2021

Artikler

Aabø Evensen, «Fisjon og fusjon», 19. januar 2023,

<https://www.aaboevensen.com/aktuelt/fisjon-og-fusjon>, sist oppdatert 30. april 2023

Berg, Stig og Reidar Myhre, «Konkursboets beslagsrett ved fisjon», RR. 2. utgave s. 25 flg., 2017

Berglund, Egil André, «Fleischer – Rettskilder» (bokanmeldelse), JV vol. 31, 1. utgave s. 60-66, 1996

Hauge, Hilde, «Uklar avklaring om løvsøreerververs kreditorvern», Lov og rett vol. 61, 5. utgave s. 276-278, 2022

Marthinussen, Hans Fredrik, «Allmenn formuerett – Fleire rettar til samme formuesgode» (bokanmeldelse), Lov og rett vol. 52, 4. utgave s. 317-319, 2013

Marthinussen, Hans Fredrik, «Forusstranda: Kreditorvern ved fisjon og fusjon, rettsvernshevd og formuerettslige metodespørsmål», JV vol. 52, 2. utgave s. 67-97, 2017

Utenlandske kilder

Konsumentköplag (2022:260), 04. juli 2022

Nettsider

Bjørke, Christian Nicolai mfl., «Garderobe-Mannen konkurs igjen: 1600 nye kunder skal ha betalt for varer de ikke har fått», NRK, 27. juli 2022,

https://www.nrk.no/osloogviken/garderobe-mannen-konkurs-igjen_-1600-nye-kunder-skal-ha-betalt-for-varer-de-ikke-har-fatt-1.16045782, sist oppdatert 02. mai 2023

Finn.no, <https://www.finn.no>, sist oppdatert 02. mai 2023

